

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

PAPILDOMOS PAMOKOS – Petras Maksimavičius	3
TAUTINĖS MAŽUMOS KORONAVIRUSO PANDEMIJOS METU – Irena Gasperavičiūtė	5
LIETUVOS IR LENKIJOS PASIENIO ŪKININKŲ RŪPESČIAI – „ Aušros “ inf.	8
SUSTOJOME. LIKOME NAMUOSE – Jurgita Stankauskaitė	10

ŠVIETIMAS

ABITURIENTŲ PASKUTINIS SKAMBUS KITAIP	12
---	----

LITERATŪRINIAI BANDYMAI

PAMAŠTYMAI	13
SUSTOJO LAIKAS... ..	13
PASIMATYMO IŠGYVENIMAI – Jeronimas Šalčiūnas	13

ŽMONĖS

KITOKIO GYVENIMO PRADŽIA – Vytautas Pečiulis	14
---	----

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

APIE SEINIJOS LIETUVIUS PRIEŠ 150 METŲ – Gintaras Lučinskas	18
ORIGINALIOS KAZIMIERO PRAPUOLENIO IDĖJOS „ROMOS UŽRAŠUOSE“ – Janina Macukonienė	22

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Purienos (Ramonos Masionytės nuotr.)

Žiedų pasaka (Vidos Baranauskaitės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk,
ul. A. Mickiewicza 23

tel. / faks. (+48) 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny,
ul. Wileńska 9
tel. / faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Ołów
Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2020-04-27

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos
nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai
sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

Zadanie pn. „Wydanie 24 numerów dwutygodnika „Auśra” zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Projektą „Lenkijos lietuvių tautinio sąmonin-
gumo ugdymas“ iš dalies remia Spaudos, radijo
ir televizijos

rėmimo fondas
(gauta parama per
projekto įgyven-
dinimo laikotarpį
– 6000 eurų).

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Nesitikėjome, kad taip ilgai teks gyventi keistą atsiribojimo gyvenimą. Vis dar kasdien su nerimu laukiame žinių apie užsikrėtusiųjų skaičių. Kiekviena informacija, kad sergamumo kreivė plokštėja, suteikia vilties. Lygiai akį patraukia kiekviena žinutė apie mokslininkų darbus ieškant skiepų ar veiksmingų vaistų. Apie vaistus galima ir nemažai straipsnių surasti. Tik vėliau kyla klausimas, ar tikrai jie veiksmingi, jeigu vis tiek daug žmonių miršta nuo šios naujos COVID-19 ligos. Pandemija pakoregavo mūsų visų gyvenimus ir planus. Jau lyg ir apsipratome su nauja tikrove, su būtinybe nešioti kaukę, išėjus į viešumą. Ir nors Seinų apskrityje nepatvirtinta nei vieno užsikrėtimo koronavirusu atvejo, vis tiek nejauku išeiti į miestelį. Pandemija pakeitė ne tik paprastų žmonių kasdienybę. Ji ypač palietė įmones, nevyriausybinės organizacijas. Šiame „Aušros“ numery skaitykite, kaip tautinių mažumų organizacijos bando išvengti pandemijos pasekmių. Juk dauguma suplanuotų projektinių renginių neįvyko arba negalės vykti. Kaip tad išgyventi tautinių mažumų nevyriausybiniams organizacijoms? Kas bus su skirtomis, bet nepanaudotomis lėšomis? Kas, jei dalis jų jau buvo panaudota, o renginys neįvyko?

Atrodytų, kad pandemija mažiausiai pakeitė ūkininkų gyvenimą. Jiems karantinas ne toks slegiantis – juk visados galima išeiti į kiemą, į savo laukus. Ir nė motais, kad yra kokių ribojimų. Labai klystame taip manydami. Netikėta problema kilo daliai mūsų krašto ūkininkų uždarius valstybių sienas. Dalis žemdirbių, norėdami plėsti savo ūkius, yra įsigiję už sienos esančios žemės ar ją nuomoja. Deja, šiemet negalėjo ten nuvažiuoti atlikti būtinų pavasario darbų. Apie tai irgi rašoma šioje „Aušroje“.

Papildomos pamokos

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Mokytiis verta. Norėti diskutuoti įvairiomis temomis – taip pat. Gyvename laikais, kai duomenys, žinios, jų patikimumas ir pasikeitimo jomis greitis netrukus bus didesnė vertybė nei naftos ar gamtinių dujų telkiniai. Žinios tampa vis didesne vertybe. Mąstau apie Lenkijos lietuvių bendruomenę ir bandau suvokti, kiek pasaulį ištikusi krizė gali neigiamai ar teigiamai paveikti mūsų gyvenimą. Klausimas rizikingas, nes keldami įvairias tezes ar darydami išvadas galime gerokai prašauti pro šalį. Vis dėlto pagalvo-kime, ar šis sunkmetis ilgainiui kaip nors papildomai paveiks lietuvių bendruomenės gyvenimą, ar tai nieko bendra neturi su tautiniais, kalbiniiais ir kitais reikalais.

Pasaulį ištikusi viruso pandemija išgrynino kai kuriuos dalykus, kurių įprastomis sąlygomis kasdieniame gyvenime nepastebėdavome. Jau visiems, matyt, nusibodo klausytis gydytojų, politikų, žurnalistų ir kitų „specialistų“ išvedžiojimų apie tai, kaip atrodo pasaulis po šios pandemijos. Tačiau aš esu linkęs pritari tiems, kurie ragina kuo daugiau pasisemti žinių ir pasiruošti ateičiai. Teisingai sakoma, jog kiekviena krizė turi blogąją ir gerąją puses. Vienoje pusėje lieka tie, kurie nukenčia, kitoje atsiduria tie, kurie pasinaudodami krizine situacija siekia sustiprėti ir sėkmingai tai daro.

Nieko naujo nepasakysiu. Pavyzdžių apstu. Seniai žinoma, kad, tarkime, ekonominės krizės metu pats geriausias laikas pirkti nekilnojamąjį turtą, ieškoti įvairių naujų verslo nišų, domėtis vertybinių popierių birža. Panašiai vyksta ir švietimo srityje.

Jau, matyt, visi supratome, kad švietimo sistema keisis, mokyklų administratoriams teks įdiegti papildomus mokymo mechanizmus, mokytojams įgyti naujų įgūdžių. O ką jau bekalbėti apie įvairias specialiosios paskirties tarnybas (ligonines, policiją, pasieniečius, žvalgybą, epidemiologus ir pan.). Jų darbo metodai ir naudojamos techninės priemonės sparčiai keisis, o nuo jų darbo profesionalumo priklausys, kaip bus užtikrinama piliečių, tarp jų ir tautinių mažumų atstovų, teisių apsauga. Taigi klausimų daug, ir jie vienaip ar kitaip susiję su lietuvių bendruomenės reikalais.

Panagrinėkime kelis pavyzdžius. Jokiū būdu nesiekiu Jums įpiršti savo nuomonės. Tiesiog esu įsitikinęs, kad diskutuoti verta, nes diskutuojant kai kurios išsakytos mintys gali būti naudingos.

Pradėkime nuo globalaus dalyko. Galimas daiktas, kad ši epidemija ilgesniam laikui atitolino karinio konflikto mūsų regione galimybę. Ne todėl, kad nugalėjus koronavirusą išnyks grėsmė iš Rytų ar teks rūpintis ekonomikos gaivinimu, nevaržomo prekių ir asmenų judėjimo atkūrimu. Priežastis gali būti kita, ir apie ją re-tai pagalvojame. Įprastomis sąlygomis Lenkija, Lietuva ar kitos Baltijos valstybės nesiryžtų rengti tokio masto ir tiek daug kainuojančių pratybų, kokios surengtos pandemijos metu. Per „pratybas“ išbandyta, kaip greit galima atkurti sienų kontrolę, reorganizuoti sveikatos apsaugą, kontroliuoti žmonių judėjimą šalies viduje, tiekti maisto produktus, organizuoti medicinos priemonių gabenimą iš užsienio. Patikrinta, kaip krizės atveju veikia įvairios jėgos struktūros, savivaldybių

administracijos, žiniasklaida. Nuolatos stebėta, kaip keičiasi žmonių nuotaikos ir kaip jie reaguoja į teisių suvaržymą, paiso valdžios nurodymų. Neišvardinsiu visko, nes mes, eiliniai piliečiai, niekada nesužinosime, kaip, kada ir kokie valstybės tarnybų veikimo mechanizmai buvo panaudoti ir patikrintas jų veikimas. Taigi pandemijos metas suteikė neįkainojamos informacijos apie valstybių valdymo efektyvumą kilus krizei. Visa sukaupta informacija dar ilgai bus analizuojama ir tobulinama, siekiant panašią krizių išvengti arba joms įvykus kuo sėkmingiau ir ilgiau atlaikyti prieš puolimą. Šiuo požiūriu tokios „pratybos“ yra labai naudingos.

Kitas klausimas. Užsidarius valstybės sienoms ir atėjus pavasariui kilo problema mūsų krašto ūkininkams, kurie dirba laukus Lietuvos pusėje. Iš karto noriu pabrėžti, kad užaugau kaime ir puikiai suprantu ūkininkų darbo specifiką, žinau, ką reiškia laiku ir kokybiškai žemės ūkio darbus nudirbti ir kokios gali būti pasekmės to nepadarius. Tačiau noriu atkreipti dėmesį į du dalykus, kurie šios krizės metu išryškėjo (ir ko turėtumėm pasimokyti). Pirmas dalykas tas, kad šis klausimas labai greit buvo politizuotas. Išryškėjus problemai, vietos žiniasklaidoje (ypač lenkiškoje) išgirdome, kad „Lietuva neįsileidžia Lenkijos ūkininkų“, „atskirti nuo savo laukų Lietuvoje“, „Lenkija įvedė lengvatų sieną kertantiems ūkininkams“ ir kt. Žinoma, tai tik dalis tiesos. Paskelbta informacija lyg ir parodė Lenkijos europietišką ir humanišką, o Lietuvos sunkiai suvokiama elgesį. Kodėl tai tik dalis tiesos? Todėl, kad Lenkija jokių įvažiavimo į šalį lengvatų ar išimčių eiliniams Lietuvos piliečiams (išskyrus „Lenko kortos“ turėtojus) netaiko. O ką jau kalbėti apie Lietuvos ūkininkų patekimo į Lenkiją galimybes... Įvažiavimas, išskyrus kelias išimtis, draudžiamas. Tačiau tai nesu-trukdė Seinų, Balstogės ar Suvalkų

politikams bei žiniasklaidos priemonėms stoti „ginti“ Punsko lietuvių nuo Lietuvos valdžios sprendimų!

Antras dalykas, kurį reikia paminėti – taip pat svarbus, kadangi jį nutylėdami nepelnytai darome žalą ne tik sau, bet ir mūsų santykiams su Lietuva. Atrodo, Seinų interneto portalas atskleidė, kad Lietuvos Vyriausybės nenoras leisti Lenkijos ūkininkams karantino metu nevaržomai kirsti Lietuvos sieną ir ten dirbti žemę grindžiamas ne keistu užsispyrimu, bet paprastais ir suprantamais argumentais. Tiesiog nemaža dalis ūkininkų (o kalbame ne tik apie Seinų ir Punsko krašto ūkininkus, bet taip pat kitų Lietuvos ir Lenkijos pasienio savivaldybių žemdirbius) iki karantino įvedimo nelabai rūpinosi tinkamai įforminti žemės nuomos ar jos pirkimo sutartis. Toks šiek tiek lengvabūdiškas požiūris pakenkė ne tik tiems, kurie tvarkingai rūpinosi prievolėmis, bet ir nuomotojams. Paaiškėjo, kad Lietuvos savivaldybės iki galo net nežino, kas, kur, kam, kiek ir koku pagrindu leidžia naudotis žemės ūkio paskirties plotais, kur

gyvena jų savininkai ir nuomininkai. Todėl Lietuvos valdininkų perduotas Punsko viršaičiui patarimas, kad ūkininkai individualiai kreiptųsi į Lietuvos institucijas ir pateiktų dokumentus, rodančius turimą nuosavybę, ar nuomos sutartis, buvo logiškas. Juk gyvename ekstremalios padėties sąlygomis ir sienos kirtimą išimties tvarka kaip nors reikia teisiškai pagrįsti. Reikia tikėtis, kad kol šis „Aušros“ numeris pasieks skaitytojus, bent dalis ūkininkų problemų bus išspręstos, o mes išmoksime naujas pamokas.

Dar vienas klausimas – švietimo. Kad tai kertinis Lenkijos lietuvių bendruomenės išlikimo klausimas, niekam aiškinti nereikia. Tiesiog praėję dešimtmečiai parodė, kad taip yra. Švietimo organizavimas keisis. Mano galva, tai kelia nemažai pavojų lietuvių švietimui, tačiau taip pat suteikia tam tikrų galimybių. Atrodo, kad po epidemijos atsiras daug naujų dalykų, kurie bus susiję su nuotoliniu mokymu, naujųjų vaizdo ir garso technologijų panaudojimu. Žinoma, patyrus šią krizę dar ilgai Lenkijos

Mažieji suvalkiečiai. 2020 m.

Petro Maksimavičiaus nuotr.

švietimo ministerijoje niekas net nesivargins galvoti apie tautinių mažumų švietimą ir jo specifiką. Tai gi daugeliu dalykų teks pasirūpinti patiems. Gal tai ne tik įrangos pirkimas, mokymo sąlygų pritaikymas, mokymai mokytojams. Šiuo atveju daug gali padėti paprastas lietuviškas darbštumas, sumanumas ir... internetinio ryšio kokybė. Ką daro Lietuvos švietimo specialistai? Lietuva nedidelė šalis, todėl įvairias naujoves integruoti į mokymo sistemą žymiai lengviau nei Lenkijoje. Tai šansas mums. Reikia stebėti naujoves ir siekti pritaikyti tai mūsų švietimo sistemoje, ir kuo greičiau įgyti pranašumą gretimų mokyklų atžvilgiu. Sveika konkurencija – geras dalykas. Šį kartą gali lemti ne tiek finansiniai ištekliai, kiek sumanumas ir gebėjimas ateinančias naujoves integruoti į mokymo procesą. Šiandien ne tik kiekvienos mūsų mokyklos, bet ir privataus namo ar buto prijungimas prie spartaus interneto reiškia tiek pat, kiek praėjusiame amžiuje vykęs mūsų kaimų elektrifikavimas arba telefono linijos tiesimas Punske. Nepražiopsokime. Reikalaukime.

Į galvą ateina dar viena sritis, kuri visada buvo ir bus svarbi bet kuriai tautinei mažumai. Tai tautinių mažumų ir piliečių teisės. Čia nedaug nuo mūsų priklauso, nes mūsų balsas bent kol kas nebus girdimas. Požiūris į žmonių saugumą ir privatumo išsaugojimą keisis. Matyt, ir tautinių mažumų atstovams nuo to gyventi geriau nebus. Gal vertėtų tik atsiminti vieną taisyklę, kuri, mano nuomone, yra logiška. Kai kas nors mums sakys: jeigu norite, kad jūsų saugumas būtų kuo labiau užtikrintas, o sveikata tinkamai prižiūrima, turite atsakyti dalies savo privatumo ar tautinės tapatybės – netikėkime tuo. Šios dvi pamatinės žmonių teisės viena kitai neprieštarauja. XXI a. Europoje galima deramai rūpintis piliečių sveikata ir tuo pačiu saugoti jų privatumą bei gerbti tautinę tapatybę.

Tautinės mažumos koronaviruso pandemijos metu

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Atrodo, nebus nenukentėjusiųjų, gal išskyrus tik spekuliantus, kurie krauna pinigus iš keliskart pabrangusių dezinfekcinių skysčių, kaukių ar vienkartinio naudojimo pirštinių, tokiu netikėtu, nelauktu ir nenumatytu pandemijos laikotarpiu. Daug žmonių netenka darbo, verslininkai neribotam laikui uždaro savo įmones, kiti verčiasi, kaip gali, kad bent kiek palaikytų gyvybingumą ir nereikėtų atleisti darbuotojų. Tarkim, restoranai uždirba gamindami maistą išsinešimui, bet tai tik lašas jūroje jų įprastinių pajamų. Institucijos bando ieškoti nuotolinio darbo galimybių. Mokyklos jau daugiau kaip mėnesį dirba tokiu būdu, nors ir sekasi labai įvairiai. Bet vis tiek judama į priekį.

O ką daryti tautinių mažumų organizacijoms, kurios daugiausia užsiima projektine veikla? Parenkia projektus, gauna jiems paramą, įgyvendina ir pateikia ataskaitas. Parenkti projektus jos spėjo, tačiau kovo mėnesį iš esmės pasikeitus padėčiai visų arba bent dalies projektų įgyvendinti bus neįmanoma. Pavyzdžiui, Lenkijos lietuvių draugija nesurengė numatytu laiku Vaikų teatrų festivalio, nevyko ir lietuvių kalbos, Lietuvos istorijos, geografijos bei dailiojo žodžio konkursai. Projektinis finansavimas yra, galima sakyti, vienintelis, kurį gauna tautinės mažumos iš Lenkijos valstybės (Vidaus reikalų ir administracijos ministerijos). Kaip tad veikti tautinių mažumų organizacijoms šiuo metu? Daugeleliu nukentėjusių žmonių Lenkijos Vyriausybė bando padėti, kurdama pagalbos skydus. Tad Vyriausybės ir

tautinių bei etninių mažumų jungtinės komisijos tautinių mažumų pusė (Lenkijos lietuviams Komisijoje atstovauja Algirdas Vaicekuskas ir Aldona Jurkūnaitė) kreipėsi į Lenkijos valdžią, kad Vyriausybė sukurtų ir tautinių mažumų kultūros apsaugos skydą. Savo nuomonę išsakė pasirašytoje „Pozicijoje“, kurią parėmė Lenkijos ombudsmenas, taip pat šiuo klausimu interpeliaciją Lenkijos kultūros ir nacionalinio paveldo ministrui, Ministrų Tarybos pirmininko pavaduotojui Piotru Gliniskiui (Piotr Gliński) bei vidaus reikalų ir administracijos ministrui Mariušui Kaminskiui (Mariusz Kamiński) pateikė LR Seimo narys Robertas Tiškevičius (Robert Tyszkiewicz). Savo rašte Seimo narys kelia klausimus:

1. Ar premjerui buvo pristatyta Vyriausybės ir tautinių bei etninių mažumų jungtinės komisijos tautinių mažumų atstovų pozicija?

2. Ar planuojami teisiniai pakeitimai, kurių tikslas būtų tautinių mažumų kultūros finansavimą padaryti labiau lankstų? Jeigu taip, kada galima tikėtis jų įsigaliojimo?

3. Ar šiuo klausimu jau vyko konsultacijos tarp ministerijų, visų pirma tarp Vidaus reikalų ir administracijos bei Kultūros ir nacionalinio paveldo ministerijų?

4. Kokių kitų bus imamasi veiksmų jūsų vadovaujamoje ministerijoje, kad būtų suteikta parama tautinėms mažumoms?

Pateikiame minėtos Vyriausybės ir tautinių bei etninių mažumų jungtinės komisijos tautinių mažumų pusės pozicijos ir Lenkijos ombudsmeno rašto vertimus į lietuvių kalbą.

Lenkijos Vyriausybės ir tautinių bei etninių mažumų jungtinės komisijos tautinių mažumų pusės pozicija tautinių ir etninių mažumų kultūros funkcionavimo koronaviruso pandemijos metu klausimu

Koronaviruso pandemija iš esmės pakeitė visuomenės funkcionavimą, tuo pačiu ir tautinių, etninių mažumų bei bendruomenių, vartojančių regioninę kalbą, gyvenimą. Užsikrėtimo grėsmė ir Vyriausybės įvesti apribojimai paveikė veiklos galimybes kiekvienoje visuomeninio gyvenimo srityje, privertė ieškoti naujų aktyvumo formų, kurios leistų įgyvendinti pagrindines užduotis, būtinas individo ir visuomenės funkcionavimui. Visuomeninis gyvenimas tapo priklausomas nuo naujų procedūrų ir sąlygų, saugančių nuo pavojaus užsikrėsti.

Viena iš sričių, ypač nukentėjusią dėl koronaviruso pandemijos bei ribojimų, siekiant sutramdyti pandemiją, yra tautinių ir etninių mažumų bei bendruomenių, vartojančių regioninę kalbą, kultūrinis gyvenimas. Tai lemia daugybė veiksnių. Vienas pagrindinių – tas, kad nėra tautinių ir etninių mažumų kultūros institucijų, kurios būtų finansuojamos iš valstybės biudžeto subvencijų forma. Dabartinė padėtis parodė ir išryškino problemų bei pavojų ir nenumatytų įvykių neigiamų pasekmių mastą. Viena iš pagrindinių priežasčių ta, kad Lenkijoje galiojanti tautinių ir etninių mažumų finansavimo sistema yra kasmetinė projekcinė, t. y. parama konkrečioms tautinių mažumų organizacijų uždaviniams. Šiuo metu viešosios kultūros institucijos (tarp kitų kultūros namai ir bibliotekos), vykdydamos savo užduotis, finansuojamas iš valstybės biudžeto, turi galimybę elastingai pritaikyti savo veiklą prie esamos padėties, sukeltos koronaviruso ir su juo susijusių ribojimų. Tautinių mažumų organizacijos, atliekančios kultūros kūrėjų funkciją, negali taip pasielgti dėl finansavimo

modelio, kuris neleidžia būti elastingoms ir prisitaikyti prie nestandartinės padėties, o įstato į tam tikrus neperžengiamus rėmus. Paradoksalu, bet koronaviruso pandemija aiškiai atskleidė ydingą Lenkijos tautinių ir etninių mažumų kultūros finansavimo modelį, apie ką tautinių mažumų atstovai kalba jau daugelį metų.

Tautinių mažumų organizacijos taip pat yra darbdavės. Esminė problema – žmonių, vykdančių projektus, kurių tikslas saugoti, palaikyti ir plėsti tautinių mažumų tapatybę, taip pat finansuojamų iš Vidaus reikalų ir administracijos ministerijos, įdarbinimas. Šios veiklos nutraukimas ir negalėjimas išleisti lėšų šiems tikslams gali reikšti (jeigu bus atleidžiami darbuotojai) esamo, kad ir silpno, mažumų kultūros funkcionavimo mechanizmo griūtį ir negalėjimą atkurti jo ateityje, kadangi atleisti darbuotojai turės susirasti kitus darbus.

Valstybė imasi arba žada imtis įvairių veiksmų, kad pandemijos akivaizdoje užtikrintų įvairių visuomenės sričių (pradedant ekonomika, kultūra, baigiant nevyriausybinėmis organizacijomis) funkcionavimą. Mūsų įsitikinimu, kad būtų užtikrintas veiklos, saugančios, palaikančios ir plėtojančios tautinių mažumų kultūros tapatumą, tęstinumas, Lenkijos valstybė privalo imtis ryžtingų ir esminių žingsnių. Siūlome sukurti gelbėjimo skydą tautinėms mažumoms!

Raginame, kad Vyriausybė greitai imtųsi veiksmų, užtikrinančių tautinių mažumų kultūros funkcionavimą pandemijos metu. Manome, kad tai turėtų būti žingsniai, garantuojantys ir aktualų tautinių mažumų kultūros funkcionavimą, ir ilgalaikį veikimą.

Siūlome imtis šių veiksmų:

1. *Užtikrinti dotacijų iš Vidaus reikalų ir administracijos ministerijos tautinių mažumų organizacijoms skyrimą bei sudaryti galimybę jas išleisti pakeičiant projektų turinį ir pritaikius juos prie esamos situacijos (t. y. pakeisti tokio pobūdžio renginius, kaip antai festivaliai,*

koncertai, susitikimai, kitomis kultūros formomis, kurias galima įgyvendinti on-line arba pakeisti leidiniais) taip, kad iš organizacijų nebūtų paimtos dotacijos.

2. *Teisinga būtų sudaryti galimybę lėšas perkelti kitiems projektams, kuriems tautinės mažumos organizacijos gavo finansavimą 2020 m., arba jungti projektus į vieną užduotį ir sudaryti galimybę keisti sąmatas bei veiklas, kurios atitiktų esamą padėtį.*

3. *Supaprastinti sutarčių priedų parengimo mechanizmą, tuo pačiu leisti pasirašyti sutarčių priedus, kurie įsigaliojotų nuo sutarties pasirašymo dienos.*

4. *Sudaryti galimybę visas procedūras, susijusias su Vidaus reikalų ir administracijos ministerijos skirtomis lėšomis, atlikti elektroniniu paštu, panaudojant elektroninį parašą ar patikimą profilį, be būtinumo siųsti pasirašytus dokumentus paprastu paštu.*

5. *Vienareikšmiai užtikrinti, kad bus skirtos iš Ministerijos lėšos, kurias panaudojo organizacija, vykdydama projektą, o jo galutinai neįmanoma bus pabaigti.*

6. *Jeigu bus atsisakyta arba nepasirašyta daugelis sutarčių (šito reikėtų vengti), būtina būtų skelbti dar vieną konkursą dotacijoms, kad lėšos būtų skirtos pagal paskirtį, numatytą biudžeto įstatyme.*

7. *Manome, kad esant tokiai padėčiai reikėtų apsvarstyti dotacijų skyrimo iš Vidaus reikalų ir administracijos ministerijos sąlygas 2021 m., pritaikant jas esamai padėčiai, ir eiti tautinių mažumų kultūros apsaugos, palaikymo ir puoselėjimo modelio keitimo link.*

8. *Pagrįsta būtų, kad Vidaus reikalų ir administracijos ministerija susilaikytų epidemijos laikotarpiu nuo 2019 m. tautinių mažumų organizacijų vykdytų projektų kontrolės ir supaprastintų procedūras 2020 m. projektams. Tautinių mažumų organizacijoms imtis veiksmų, kurių tikisi Vidaus reikalų ir administracijos ministerija, paskelbus 2020 m. kovo 12 d. epidemijos pavojų ir juolab epidemijos ir karantino sąlygomis, kurios galioja nuo 2020 m. kovo 25 d., yra labai sudėtinga arba išvis*

neįmanoma, nekeliant pavojaus sau arba kitiems ir nelaužiant apribojimų, paskelbtų dėl epidemijos.

9. Būtina pakeisti Ministrų Tarybos pirmininko Įsakymą dėl Vyriausybės ir tautinių bei etninių mažumų jungtinės komisijos darbo reglamento, kad galima būtų rengti posėdžius videokonferencijos arba kita nuotolinio darbo forma, bei kitus įrašus, sudarant galimybę dirbti nuotoliniu būdu.

10. Būtina pakeisti Nevyriausybinų organizacijų veiklos įstatymą, leidžiant rengti posėdžius ir priiminėti sprendimus nuotoliniu būdu, neorganizuojant susirinkimų, kas epidemijos metu apribojus judėjimo galimybes yra neįmanoma ir paralyžiuoja veiklą draugijų, kurios savo įstatuose neturi numatytos galimybės priiminėti sprendimus nuotoliniu būdu.

11. Ilgainiui būtina imtis darbų sukurti naują Lenkijos tautinių ir etninių mažumų bei bendruomenių, vartojančių regioninę kalbą, kultūrinio gyvenimo funkcionavimo modelį. Krizė, kurią sukėlė pandemija, ir galimas ikšiolinio modelio žlugimas gali turėti katastrofiškų, daugeliu atvejų negrįžtamų pasekmių saugant, palaikant ir puoselėjant tautinių mažumų kultūrinį tapatumą.

Manome, kad Vyriausybei, remiantis pateikta Vyriausybės ir tautinių bei etninių mažumų jungtinės komisijos mažumų pusės pozicija, būtina skubiai imtis veiksmų, siekiant užtikrinti mažumų kultūrinio tapatumo išsaugojimo ir plėtojimo veiksmų tęstinumą. Sužlugus egzistuojančiai netobulai sistemai, ją atkurti bus nepaprastai sunku, nes jei bus išsaugotas tautinių ir etninių mažumų kultūrinės minties tapatumas ir tęstinumas, susidursime su problemomis dėl riboto potencialo ir ribotų galimybių gauti paramą ne iš valstybės biudžeto.

**Grzegorz Kuprianowicz,
Vyriausybės ir tautinių bei etninių
mažumų jungtinės komisijos
koopirmininkas, atstovaujantis tauti-
nėms mažumoms**

Varšuva, 2020 m. balandžio 1 d.

Votum separatum šio rašto atžvilgiu pateikė Komisijos narys, romų tautinės mažumos atstovas Bogdan Trojanek

Varšuva, 2020 m. balandžio 8 d.

**Ponui Mariusz Kamiński,
Vidaus reikalų ir administracijos ministrui**

Gerbiamas Ministre,

Su didėjančiu nerimu stebiu, kaip dėl SARS-CoV-2 (COVID-19) pandemijos Lenkijoje keičiasi socialinis, ekonominis ir kultūrinis gyvenimas. Pokyčiai esą tiek įstatymais nustatytų apribojimų, tiek natūralaus žmonių, nuogaustaujančių dėl savo sveikatos ir gyvybės, elgesio pasekmė. Visi apribojimai yra laikini, tačiau tikėtina, jog jie pakeis Lenkijos tikrovę visam laikui. Todėl vertinu valdžios pastangas apsaugoti ypač tuos, kurie dėl apribojimų ir su jais susijusių pokyčių gali nukentėti labiausiai. Šiame kontekste norėčiau atkreipti Jūsų, Ministre, dėmesį į tautinių ir etninių mažumų bei bendruomenių, vartojančių regioninę kalbą, visuomeninių kultūros organizacijų ypatingą padėtį. Jų veiklai taip pat taikomi apribojimai, ir tai gali atnešti nepataisomų nuostolių pačioms mažumoms bei jų unikaloms kultūroms.

2020 m. balandžio 1 d. Vyriausybės ir tautinių bei etninių mažumų jungtinės komisijos tautinių ir etninių mažumų atstovai priėmė ir paskelbė poziciją dėl tautinių ir etninių mažumų kultūros funkcionavimo koronaviruso pandemijos sąlygomis. Jie atkreipė dėmesį į sunkumus, norint pritaikyti galiojančią Lenkijoje projektų finansavimo sistemą prie besikeičiančių pandemijos sąlygų ir apribojimų. Be abejo, vieneriems metams skiriant dotacijas tautinių mažumų organizacijų paruoštiems projektams nesudaroma galimybės keisti jau patvirtintus projektus ar panaudoti gautas lėšas kitiems, projekte nenumatytiems, tikslams. Šiuo ypatingu laikotarpiu, kuriam būdinga savita dinamika ir nenusipėjamumas, dėl negalėjimo reaguoti, laikantis griežtų iš biudžeto skiriamų finansų įsigijimo, išlaidų ir apskaitos taisyklių, mažumų organizacijoms gresia veiklos sustabdymas arba net nutraukimas, pakenkiant ne tik mažumos kultūriniam tapatumui, bet ir Lenkijos valstybei.

Dėl to, pagal 1987 m. liepos 15 d. Ombudsmeno įstatymo 16 str. 1 punktą (Dz.U. 2018 m., 2179 poz. su vėlesniais pakeitimais), kreipiuosi į Jus, Ministre, su prašymu pažvelgti į situaciją, kurioje šiandien atsideria tautinių mažumų organizacijos, ir imtis veiksmų, kurie suteiktų galimybę toms mažumoms išgyventi šį sunkų pandemijos laikotarpį ir tęsti savo kūrybinį darbą. Minėtoje pozicijoje tarp keliamų reikalavimų mažumų atstovai rodo iniciatyvą kurti mažumų kultūros instituciją, kuri viešųjų institucijų pavyzdžiu būtų finansuojama iš viešųjų lėšų. Tokios institucijos įkūrimo reikalingumą nurodžiau savo 2020 m. kovo 9 d. kalboje, skirtoje Kultūros ir nacionalinio paveldo ministrui. Dabartinėje padėtyje kreipiuosi taip pat į Jus, Ministre, prašydamas atsižvelgti į šį pasiūlymą.

Pagarbiai
Ombudsmenas
Adam Bodnar

Lietuvos ir Lenkijos pasienio ūkininkų rūpesčiai

„AUŠROS“ INF.

Dėl koronaviruso greito plitimo Lietuvos Vyriausybė, kaip ir kitos šalys, paskelbė epidemiologinės grėsmės situaciją bei uždarė sienas, norėdama apsaugoti savo piliečius nuo siautėjančios COVID-19 ligos. Dėl to Suvalkų ir Seinų krašto ūkininkai, turintys dirbamos žemės Lietuvoje, jau mėnesį negali nuvykti anapus sienos ir pradėti sėjos darbų.

Uždarius valstybės sienas, keliai buvo užtvirti tvoromis, smėlio pylimais. Prie jų patrulinuoja pasieniečiai ir policija. Ūkininkai, negalėdami pradėti lauko darbų, nuogaštavo

Iš „Aušros“ archyvo

dėl savo padėties. Punsco valsčiaus viršaitis Vytautas Liškauskas ėmėsi spręsti Lenkijos pasienio žemdirbių problemą, kadangi Punsco savivaldybėje daugiausia ūkininkų, kurie turi dirbamų laukų Lietuvoje. Jis kelis kartus visų Suvalkų krašto žemdirbių reikalu kreipėsi į Lietuvos Vyriausybę. Vien žodinio kreipimosi neužteko. Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministras Andrius Palionis, nenorėdamas rizikuoti pasienyje gyvenančių žmonių sveikata, nusprendė šį klausimą atidėti iki tol, kol bus gauta informacija, kiek ir kokių ūkininkų norėtų įvažiuoti į Lietuvą. Jis teigė: „Šiuo metu valstybė susitelkusi pandemijai suvaldyti,

Iš „Aušros“ archyvo

todėl negalime rizikuoti. Lietuviai ūkininkai supranta situaciją ir karantino metu pasirengę lenkams atlikti visus šiuo metu būtinus darbus.“

Lenkijos savivaldybių vadovai šią problemą daug kartų kėlė įvairiose centrinėse Lenkijos įstaigose. Jau anksčiau, kovo 31 d., buvo išleistas Lenkijos žemės ūkio ir kaimo plėtros ministro potvarkis leisti ūkininkams kirsti sieną. Potvarkis numato, kad žemdirbiai, turintys kitapus valstybės sienos dirbamųjų laukų, gali ją kirsti, neprivalėdami atlikti karantino, bet jiems būtina gauti artimiausio sienos perėjimo punkto komendanto leidimą. Tačiau likus Lietuvos ir Lenkijos pasienyje tik dviem veikiančioms perėjoms – Aradnykų ir Budzisko, sunku būtų pasienio valsčių ūkininkams vien pro šias vietas važiuoti į laukus su stambia ūkio technika. Be to, toks sprendimas jiems neekonomiškas. Mat į vieną pusę susidarytų nuo keliolikos iki keliasdešimt kilometrų. Per šias perėjas veda taip pat tarptautinio krovinių transporto keliai. Taigi ir avaringumo pavojus padidėtų.

Punsko viršaičio teigimu, panašų sprendimą kaip Lenkija turėtų priimti ir Lietuva. Kartu su kitais pasienio valsčių vadovais viršaitis surinko reikiamą informaciją apie visus ūkininkus ir jų dirbamas žemes Lietuvos Respublikoje (asmens, norinčio kirsti sieną, duomenys, numatomo sienos kirtimo data ir vieta, kiek laiko reikės atlikti specifinius lauko darbus ūkyje). Surinktus duomenis kartu su prašymu leisti nurodytiems žemdirbiams dirbti Lietuvoje turimą žemę bei sudaryti galimybes kirsti sieną ir kitose vietose pateikė LR premjero kanceliarijai. Kiekvienas valsčius nurodė po vieną pasienio punktą. Punsco valsčiuje pasirinkta Kreivėnų perėja, kuria galėtų naudotis 47 žemės anapus sienos turintys ūkininkai. Kaip teigia V. Liškauskas,

Lenkijos ūkininkai žemių turi Kalvarijos, Vilkaviškio ir Lazdijų savivaldybėse, visame pasienio ruože. Vieni nuomoja, kiti nusipirkę, nes turi Lietuvos pilietybę. Vien Punsco valsčiuje tokių asmenų yra 47, Seinų – 17. Kiek mažiau Lietuvoje ūkininkujančių žemdirbių yra iš Rūdelės, Šipliškių ir Vižainio valsčių. LR žemės ūkio ministerijos duomenimis, norinčių atvykti į Lietuvą dirbti laukuose žmonių skaičius gali siekti kelis šimtus.

Prieš dvi savaites LR žemės ūkio ministras A. Palionis pranešė telefonu Punsco valsčiaus viršaičiui V. Liškauskui, kad Lietuvos Vyriausybė galbūt keis savo poziciją šių ūkininkų atžvilgiu. Punsco savivaldybė iki pirmadienio (balandžio 20 d.) surinkto ir naujai pateikė Ministerijai sąrašą žemdirbių, turinčių ar nuomujančių žemes Lietuvoje. LR žemės ūkio ministras teigia: „Prašomų dokumentų kopijų atsiuntimas nuomininkams užtruks vos kelias minutes, tačiau tokia informacija leis išvengti piktnaudžiavimų. Juk matome, kad ne visi yra sąmoningi – gali atsirasti ir tokių, kurie numos ranka į karantiną ir atvažiuos aplankyti Lietuvoje gyvenančių artimųjų. Negalime

rizikuoti savo žmonių sveikata. Man keista, kai nesuprantama situacijos rimtumo ir norima pradėti daryti išimtis visiems to pageidaujantiems, nepaisant savo piliėčių saugumo. Tai kokia tada to karantino prasmė? Visi dar gerai atsimename situaciją, kai pandemijos pradžioje šalys save izoliavo ir kaip mūsų žmonėms buvo sudėtinga grįžti namo. Mes taip pat turime būti atsakingi.“

Nepaisant problemų ir sunkumų, turime neužmiršti, jog Lietuvos Vyriausybė nuolat padeda Lenkijos lietuviams išsaugoti gimtąją kalbą, tradicijas, papročius, finansuodama kultūrinius renginius, užtikrindama lituanistinių mokyklų lietuvių etninėse žemėse veiklos tęstinumą. Seinų „Žiburio“ mokykla be Lietuvos paramos neegzistuos. Lietuvos Vyriausybė pasirengusi taip pat finansuoti besikuriantį Suvalkuose lietuvišką darželį (beje, dėl paskelbtos pandemijos darželio kūrimo darbai sustabdyti). Be to, mūsų krašto studentai nemokamai gali studijuoti Lietuvoje, jiems teikiamos tos šalies stipendijos. Belieka turėti viltį, kad pasienio ūkininkų problema greitai laiku bus išspręsta.

Iš „Aušros“ archyvo

Sustojome. Likome namuose

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Visai neseniai, prieš kelias savaites, mūsų Punsko parapijoje tarnaujantis kunigas Povilas Slaminis „Aušroje“ rašė, kad žmogaus gyvenime būna sustojusio laiko akimirky, kai „*kalbantis žmogus nutyla, planuojantis pamiršta savo užmojus ir darbus, skubantis žmogus sustoja. Mes liaujamės darę, veikę, mes tiesiog būname čia ir dabar „nieko neveikdami“, „nieko nemąstydami“*. Tuomet perskaityti žodžiai trenkė lyg žaibas iš giedro dangaus. Valstybėje imta kalbėti apie koronaviruso plitimą ir artimiausios ateities pranašystes. Kunigas rašė apie sustojimą maldoje per gavėnią. Niekas netikėjo, kad šiemet laikotarpis iki Velykų gali būti tiesiogine to žodžio prasme paskendęs įvairiaspalviuose susimąstymuose.

Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo dieną išplitusi pasaulyje SARS-CoV-2 epidemija buvo paskelbta pandemija. Ji sukėlė tam tikrą paniką, tačiau didelė dalis žmonių atsakingai priėmė šią žinią. Stipriai pristabdėme savo gyvenimus, atsitraukėme nuo šurmulio ir, kaip tie keturiomis šliaužiojantys vaikučiai, iš naujo ėmėme mokytis pagrindų. Pratinomės atsipūsti ar net ilsėtis tikėjimo užantyje.

Skamba keistai, kai tenka pasakyti, kad šiuo metu ieškoma atspirties krikščioniškajame gyvenime, tačiau neperdedu teigdama, jog mes stipriai nutolome nuo religijos. Metai iš metų mokėmės ieškoti priežasčių, kaip pateisinti atotrūkį nuo bažnyčios ir maldos. Dabar niekieno neverčiami iš pašonės gelmių ieškome pokalbio su neregima jėga.

Keista matyti ir būti tokioje

aplinkoje, kur daugelį metų rašytiniai ir žodiniai tekstai apie gyvenimo sustojimą apibūdindavo tik vienetus, o šiemet kovo ir balandžio mėnesiais jie palietė kiekvienos kartos asmenį. Tam tikra prasme mūsų pasaulis sustojo. Per gavėnią. Atsitiktinumas, tačiau daugiau davęs, nei atėmęs. Net nebandysiu liesti padidėjusio nedarbo problemos, nes šį kartą norisi pasidalinti tik teigiamomis mintimis, pasinerti į dvasinius dalykus ir šeimos suartėjimo laiką.

Sunku patikėti, kad XXI a. teko sulaukti žmogaus laisvės apribojimų, suvaržymo ir tokios pandemijos, kokia, atrodo, naujais laikais mūsų nepalies, o jeigu ir ištiks, tai rasime sprendimą, kuris neturės įtakos mūsų gyvenimui. Visgi įvyko taip, kaip niekas nesitikėjo ir net baisiausiuose sapnuose nesapnavo. Kovo pradžioje mūsų kasdienybė tekėjo įprasta vaga, o jau po mėnesio viskas apsvirtė aukštyn kojomis. Iš pradžios diena iš dienos keitėsi situacija valstybėje, tuo pačiu ir mūsų krašte, paskui – valanda po valandos. Privalėjome užsidaryti savo namuose, nesusitikinėti su draugais, kaimynais, pažįstamais, į parduotuvę užsukti tik dideliame reikalui esant. Ir toliau visur reikia išlaikyti tinkamą atstumą nuo pašalinių. Nėra jokių susitikimų, pasimatymų, susibūrimų. Jų negali būti. Lietuva nepasiekiamo. Kelintą kartą mes vėl esame nuo jos atskirti sienomis. Laikinomis, bet vis dėlto griežtai saugomomis ribomis. Nors mokyklos uždarytos, mokiniai užduotis gauna internetinėje mokymosi platformoje. Daugelį formulu- mų galima atlikti nuotoliniu būdu,

todėl šiandien visų mūsų namai tapo saugiausia ir maloniausia vieta visame pasaulyje. Prie vieno stalo susėda visos šeimos, svetainėse vaikai plaukioja savo svajonių šalyse, seneliai vėl gali pajauti, ką reiškia žodžiai „pilna stuba“. Vakarais atsiranda laiko anksčiau atsigulti, pažvelgti į žvaigždėmis nusėtą tamsų dangų ir iš po patalynės išsitraukti primirštą vaikišką vakaro maldele „Angelėli Sargužėli...“. Daug prisiminimų sugrįžta į galvą. Visa tai, ką darbai ir rūpesčiai kas dieną surydavo. Dabar staiga atrišo visus surauktos kaktos pančius. Prisipažinkime, kiek kartų kartodavome sau, kiek visko turime padaryti, bet nėra laiko... Kiek kartų svajodavome apie visišką atsipalaidavimą ir nieko nedarymą arba ilgas atostogas? Gerai sako, kad „*žodis žvirbliu išlekia, o jaučiu sugrįžta*“. Senas posakis išsipildė su kaupu. Ne taip įsivaizdavome troškimų išsipildymą, bet nieko nepadarysime. Oi, klystu. Galime padaryti labai daug, jeigu tik vadovausimės visais nurodymais ir liksime namuose. Jeigu neturime galimybės dirbti iš namų, tai bent po darbų nesiruoškime „pramogauti“. Tikrai, kai tik baigsis viruso beprotybė, sugrįžęs laisvas judėjimas taps tikra pramoga ir prabanga. Įvertinsime ir gerbsime laisvę. Bent jau aš turiu tokią viltį.

Dabar namuose būti labai gera, kai vakarai ilgėja, o gamta keliasi iš, norėtusi pasakyti, žiemos, tačiau nepavyko šiemet jos sulaukti. Augmenija bunda iš tamsaus metų laiko. Visiems įgriso už lango matyti pilkos atspalvius, sugebėjusius sumaišyti žemės ir dangaus spalvas. Pagaliau

Jugitos Stankauskaitės nuotr.

2020 m. kovo pabaigoje Trumpalyje

dėmėtas pasaulis sprogtą naujais kvapais, daigina žolę, leidžia patiems ruošti kelionėms į daržus ir darželius. Aplinkinių miestų ir miestelių gyventojai visai neseniai dar turėjo progą nuvykti į mišką pasivaikščioti, o dabar tai jau draudžiama, nes ten pasidarė didesnė spūstis nei gatvėse (niekada nepaminau, kad teks apie tai rašyti...). Laimei, dauguma mūsų gyvena nuosavuose namuose su nemažu žalumos plotu, todėl ten galima daug gražių dalykų nuveikti. Ypač moterims, kurios mūsų krašte dievina, kaip sakoma, kuistis gyvybingoje dirvoje. Tokiu metu daugumos palangės nukrautos pomidorų, agurkų, paprikų daigais, o šiltnamiuose seniai žaliuoja salotos. Puikus metas vaikus ir anūkus supažindinti su fotosintezės stebuklais, vykstančiais čia pat po nosimi. Gali kam nors atrodyti, kad prieš pandemiją buvome visiškai netikusiais tėvais ir vaikų mokymą palikdavome darželio auklėtojoms. Suprantama, kad tėvai dirbo, norėdami užtikrinti atžaloms visavertį būvį. Tiesiog šiuo metu privalome būti

namuose (visgi dalis toliau dirba savo darbus, nes ne viską galima „parsinešti“ į namus), o laisvą laiką užpildyti kūrybiniais užsiėmimais. Taip ne tik maloniau praeis ilgos dienos, bet ir po poros metų turėsime sukaupe daug gražių prisiminimų.

Šį tekstą skaitote po Velykų – didelės Kristaus prisikėlimo šventės. Šiemet ji buvo kitokia nei visos. Ar buvę tokių, kurie nemargino kiaušinių, sakydami, kad nėra jiems laiko? Abejoju. Buvo laiko tēpliotis dažuose ir vaške, pritūpti su mažaisiais ir paspalvinti flomasteriais ir kitomis dažymo priemonėmis, kurias galima rasti tik parduotuvėse, o juk reikėjo ir vis dar reikia apriboti tokias keliones. Štai į pagalbą galėjo ateiti senoviški kiaušinių dažymo būdai: svogūnų lukštais, šieno pakratais (t. y. išdžiūvusių kotukų gabaliukais, lapelių sėklų trupiniais), kerpėmis, samanomis, medžių žievėmis. Visų šių dalykų netrūksta gamtoje, tad kodėl joje neatlikus gamtos pamokos namų darbų? Beje, o kas kitas, jeigu ne mes perduos turimas žinias jaunesnėms

kartoms? „Lenk medį, kol jaunas.“

Dabartinė situacija šalyje daugeliui šeimų neleido prikrauti pilnų stalų, kai žmonija susidūrė su krize. Bent jau nesinorėjo maisto tiek turėti, kad paskui reikėtų išmesti. Tai prieštarauja senosioms Velykų tradicijoms. Kadaisė jos buvo vadinamos Pavasariniais diedais, kai maistu dalintasi su vargstančiais, o šie dėkodami meldėsi už mirusius. Negailėdavo nei pyragų, nei mėsos, o Dzūkijoje grikių košės. Šiais laikais buvome nuvertinę grikius, bet dabar negalima į juos nuspjauti. Sako, kad bus sausi metai, tad ir ūkininkų aruodai gali būti kuklesni.

Šiandien tenka atsiprašyti knygas. Ilgos prie ekranų praleistos valandos anksčiau ar vėliau pabosta. Per akis lenda vienodos antraštės, ta pati informacija, nelinksmos žinios, nesibaigiantys serialai. Tuomet į rankas atkeliauja kažkada nustumta knyga. Už lango tvyranti ramybė skatina pasinerti į literatūros pasaulį, pabandyti mėgautis popieriuje surašytomis istorijomis. Tie, kurie namuose neturi knygų, gali skaityti internete. Žinoma, nėra ko lyginti dviejų skirtingų knygos formų, nes popieriuje atspausdintos juodos raidės skleidžia magišką kvapą, kuris tyliai nuramina kiekvieną skaitytoją, net ir tą mažiausią, kuris valandų valandomis galėtų burgzdamas daryti savo tvarką kiekviename namo kampelyje.

Ar tai nėra duota mums galimybė atsigręžti į artimiausius žmones, niekur neskubant prisėsti prie virtuvės stalo ir leisti į pasakojimus, kaip darydavo seneliai – tie patys mūsų išminčiai? Tai puiki proga išsitraukti senus šeimos albumus ir „pavaikštinti“ praėjusio amžiaus takais, spėti sugauti senų giminių vardus ir jų gyvenimo istorijas, vertas ne vieno romano. Neskubėkime išeiti iš sustojusio pasaulio. Skubėti nėra kur. Gyvenimas vyksta čia pat – už kiekvienų namų slenksčio.

Abiturientų Paskutinis skambutis kitaip

2020 m. balandžio 24 d. Punsco Kovo 11-osios bendrojo lavinimo licėjus išleido 61-ąją abiturientų laidą. Mokyklą baigė 20 moksleivių. Jų auklėtoja Birutė Vaičiulienė moksleiviams skyrė šiuos žodžius:

Brangūs Auklėtiniai!

Greitai prabėgo gražūs moksleiviški metai. Jau išeinat...

Vieną kelią iš šimto Jums teks pasirinkti – pasitart su širdim, apsispręst ir drąsiai žengt gyvenimo savo sutikti.

Mielieji, baigiate Punsco Kovo 11-osios licėjų ypatingais Lietuvai ir skausmingais pasauliui metais. Pirmiausia ypatingais Lietuvai metais, minint jos laisvės atkūrimo 30-ąsias metines, kai visi jautėme laisvės skonį, gyvenome sotų ir ramų gyvenimą. Išeinat iš licėjaus ir tuo laiku, kai pasaulį bei jo tvarką sujaukė koronavirusas, daugybę žmonių gyvybių nusinešęs. Todėl neįprasta ir Jūsų Paskutinio skambučio šventė – be tradicinio „Gailingio“, be licėjaus baigimo pažymėjimų iškilmingo įteikimo, be medelio sodinimo prie mokyklos...

Esate 61-oji mūsų licėjaus laida. Į mokyklos kronikos puslapius įsirašėte kaip labai talentingų žmonių grupę: olimpiadų ir konkursų laimėtojai, dainininkai, šokėjai, aktoriai, dailininkai, sportininkai, mokyklos laikraščelio „Dėmesio“ redaktoriai, rimtų ir humoristinių programų rengėjai. Mano atmintyje išliks Jūsų jaunatviškas džiaugsmas, nuoširdumas, mandagumas, 18-ieji gimtadieniai ir „gegužinė namuke“. Tikriausiai nepamiršime ir bendrų kelionių, ypač skrydžio į Strasbūrą, ir paskutinių kelių savaitų sudėtingo mokymosi nuotoliniu būdu.

Dėkoju Jums už mokėjimą susitelkti, vienas kitam padėti ir atsakingai atlikti darbus. Labai vertinu Jūsų popamokinį aktyvumą ir tautinį sąmoningumą, kurį mačiau dirbdama su Jumis. Tikiu, kad ir mokyklos suolus užleisdę jaunesniems, niekada neužmiršite, kas esate, neišbarstysite tikrų vertybių, kurias įskiepijo tėvai ir mokytojai. Ir aš linkiu Jums sveikatos, didžiulės sėkmės, gražiausių svajonių bei protingiausių pasirinkimų. Net ir mažiausius darbus visada atlikite su meile savo artimajam, savo šeimai, savo gimtajam kraštui. Su meile Lietuvai!

Auklėtoja Birutė Vaičiulienė

Punkskas, 2020 m. balandžio 24 d.

PAMAŠTYMAI

Kaskart sunkiau
Gyvenimą suprasti
Kam, kur, dėl ko, su kuo eini

Gal kad kitiems
Praskaidrintum
Nejaukią naktį
Kad jie nepasiklystų
Klaidžiame kely

Kaskart sunkiau
Surasti savo kryptį
Ir jos laikytis nuosekliai

Gal reikia
Pramintu keliu
Vis minti
Ir eiti tyliai, kantriai
Tiesiai prie patvirtintų tiesų

J. A.

Ramonos Masionytės nuotr.

***

Sustojo laikas
Staiga sustabdytas bėgimas
Tvyro besvorėj erdvėj
Nerimas
Ir kažkoks neapibrėžtas
Baimės laukimas

Už vartų grėsmė
Nematomas priešas tyko
Manęs ir tavęs, ir pačių artimiausių

Nežinia kiek dar laiko liko
Žmonijai

Ar ilgam šiam pasauly išnyko
Džiaugsmas?
Kaip pasikeitė mūsų likimai?

J. A.

PASIMATYMO IŠGYVENIMAI

Žinojau – džiugiai pasitiksit,
Plačiai atlaposit duris. –
Nors laikrodis jau ne taip tiksį,
Plastės dar tarp dzūkų širdis.

Per sapną (talkavo tabletės)
Regėjau Jus, brangūs, dažnai
Ir pastangas, į veiklą dėtas –
Išlikti lietuviais ilgai!

Net kai išskirs nuotoliai slogūs
(Kirbens „Grižk“ vis atkakliau), –
Užmigti neduos tos pastogės,
Kur šilumą sielai jaučiau.

Jeronimas Šalčiūnas

Birutės Burchaitės-Ošlov nuotr.

Birutės Burchaitės-Ošlov nuotr.

Kitokio gyvenimo pradžia

VYTAUTAS PEČIULIS

Atvykau į Sudburio miestą (tai buvo mano pirmoji gyvenamoji vieta). Jis esąs kalnuotoje Ontarijo provincijos šiaurinėje dalyje. Čia pagrindinė pramonė – nikelio gamyba. Kasyklose iškasamas akmuo, kuriame daugiausia nikelio, mažiau aukso, sidabro, platinos, vario ir kitų metalų. Sakyta, kad išgautas auksas padengia visas darbo išlaidas, o kiti metalai duoda pelno.

Iš traukinių stoties važiuojant per miestą viskas atrodė pasakiškai – visur apšviesta, mirga reklamos. Labiausiai liko atmintyje pastatas, kurio sienoje buvo įmontuotas žmogaus stumiamas karutis. Jo ratas palengva sukosi. Atrodė, kad darbininkas jį stumia.

Buvo vėlyvas vakaras, kai pasiekėm butą, kurį mamos pusbrolis (toliau jį vadinsiu dėde) buvo išsinuomojęs lietuvių name. Susipažinus su nemiegančiais namo gyventojais, truputį pasikalbėjus atsirado mūsų atvežtų „stipresnių“ lauktuvių. Kažkas pasakė, kad būtinai reikia „džindžirėlio“ praskiesti stiprų gėrimą. Man tas žodis skambėjo kaip varpelis „dzin, dzin“. Pasirodė, kad lietuviai „džindžirėliu“ vadina limonadų giminės „Ginger ale“ (tariama džindžer eil).

Ne visai gaudžiausi, kai ėmė tartis, kieno mašina važiuos į parduotuvę, kuri veikė iki vidurnakčio. Neaišku buvo, kiek mašinų yra kieme. Pasirodo, septynios: šeimininko, dviejų sūnų, dviejų šeimininkės pusbrolių (vienas turėjo dvi) ir dėdės. Parvežus „džindžirėlio“, paragavus lauktuvių, reikėjo eiti ilsėtis. Kadangi buvo naktis, nebuvo matyti, kokioje aplinkoje mes atsiradom.

Rytą pro antro aukšto langą atsivėrė

puikus vaizdas. Ne pastatai, o kalnai – kiek akys mato. Namas, kur apsigyvenom, buvo miesto pakraštyje. Stovėjo dar du namai ir jau baigėsi gatvė ir miestas. Matydamas tokią aplinką, prisiminiau Antano Baranausko eiles: „Kalnai ant kalnų, o ant tų kalnų kalnai ir maži kalneliai“. Kalnai nebuvo aukšti, bet be augmenijos, uolos pajudusios. Tolumoje, už kokių penkių kilometrų, matėsi kaminai, iš kurių veržėsi dūmai. Ten buvo metalų tirpyklos. Vėjui pučiant į miesto pusę, iš dūmų nukrisdavo dulkių, kurios per daugelį metų kalnus tamsiai nudažė. Su lietumi iš dūmų nukrisdavo rūgščių, kurios naikino augalus. Kalnai atrodė nepatraukliai, kai juose nesimatė žaliuojančios augmenijos. Aplink namus augo žolė ir pasodinti medeliai, nes namai buvo lygesnėse vietose, čia buvę kiek (daugiausia atvežto) dirvožemio. Ant kalvų mieste ir kitoje miesto pusėje matėsi ne per didelių medžių. Su jais kalvos geriau atrodė. Toliau kalnuose buvo upių ir ežerų.

Matomaj gamykloj buvo tirpinamas iš kasyklų atvežtas susmulkintas akmuo. Kas keletą dienų ištirpinus ir atskyrus metalus specialiose puodynėse geležinkeliu išveždavo likučius ir pildavo į pakrantes. Tamsoje pilant įkaitusi masė apšviesdavo visą apylinkę. Žemyn iš kiekvieno vagono tekėdavo šviečiančios srovės. Atvėsę akmenys atrodė kaip stambus žvyras, kurį naudota tiesiant gatves ir kelius. Kai iš kasyklų į tirpyklą lėtai važiuodavo traukiniai, prikrauti akmenis, nuo svorio drebėdavo geležinkelis, o posūkiuose ratai žviegdavo. Toliau už miesto veikė kasyklos, dvi tirpyklos ir metalų paskirstymo

įmonės, kurios kaip centrifugos pagal paskirtį išimdavo reikalingus metalus. Nikelio pramonėje dirbo apie 34 tūkstančius darbininkų. Mieste, kur buvo apie 90 tūkstančių gyventojų, trečdalis dirbo nikelio gamyboje. Tais laikais Sudburyje buvo pagaminama 80 proc. pasaulinės nikelio paklausos.

Lietuvių mieste gyveno apie keturis šimtus. Vyrų dirbo kasyklose ir kitose su nikeliu susijusiose darbovietėse. Sekmadieniais rinkdavosi į anglišką parapiją, kur vikaras buvo lietuvis. Jį lietuviai vadindavo savo klebonu. Mišios buvo atnašaujamos parapijos salėje po bažnyčia, scenoje, prie kuriam laikui pastatomo altoriaus. Prisirinkdavo pilna salė. Žmonės sėdėdavo ant sustatytų kėdžių. Buvo pianino didumo vargonėliai, geras vargonininkas. Giedojo būrelis balsingų giesmininkų. Mišios buvo atnašaujamos lotynų kalba, tik įtarpinės giesmės giedotos lietuviškai.

Kitą dieną su dėde nuvažiuovom aplankyti jo buvusius šeimininkus, pas kuriuos jis anksčiau gyvenęs. Pabendravus keletą valandų dėdė turėjo eiti į popietinę pamainą. Šeimininkė pasiūlė mums pasilikti. Grįžęs iš darbo vyras po vakarienės mus pavėžėsią namo.

Šeimininkas, sugrįžęs iš darbo ir pabendraavęs su mumis, pasiūlė man kitą dieną su juo važiuoti į medžioklę. Mat jis su kitais dviem vyrais važiuosiąs stirnų medžioti. Sakė: „Duosiu šatganą, galėsi nušaut rabi-tą.“ Pasiūlymas man patiko.

Moterys pasiliko namie, o aš sugrįžau pas šeimininką nakvoti, kad nereikėtų rytą manęs paimiti. Prieš užmigdamas svarsčiau, kas gali būt tas „rabitas“ ir

Iš asmeninio albumo

Tokio didumo automobiliai buvo mums atvykus. Stoviu prie 1959 metų „Pontiac“ modelio, kurį po dvejų metų naudotą nusipirkau. Tai buvo mano pirmasis automobilis

„šatganas“. Buvo aišku, kad „rabitas“ tai koks nors žvėrelis, o „šatganą“ įsi-vaizdavau kaip automata.

Nuvykus į medžioklės vietą padavė man vienavamzdį šratinį šautuvą. Paaikškėjo, kad „rabitas“ tai laukinis triušis, kuris atšalus ir pasnigus pabaldavo ir taip slėpdavosi. Medžiotojams neteko net pamatyti stirnų, o aš, vaikščiodamas su šeiminku, niekur nemačiau jokio „rabito“. Vis dėlto į pavakarę su manimi buvęs paėmė iš manęs „šatganą“ ir nušovė kiškį. Aš jį pastebėjau tik tada, kai jau pašautas spardėsi. Taigi grįžau iš pirmos medžioklės su laimikiu, kurio pats nesumedžiojau.

Kadangi rytą ir vakarą važiuojant buvo tamsu, labai įdomiai atrodė plentas, vingiuojantis kalnuotoje aplinkoje. Posūkiuose prie stulpelių, atrodė, žiba švieselės. Tačiau pravažiavus jos užgesdavo. Paklausiau, kaip švieselės veikia. Man paaiškino, kad prie stulpelių yra specialios medžiagos kvadratėliai, kurie atrodo žibantys mašinai apšvietus.

Toliau nuo miesto, kalnuose, buvo platūs miškai, kuriuose buvę stirnų, briedžių, meškų ir kitokių žvėrelių. Kur tik buvo vandens telkiniai, būta

bebrų. Kartą teko matyti mešką – naktį važiuojant perbėgo kelią. Netoli miesto, kalnuose, buvęs sąvartynas, kur versdavo mieste surinktas šiukšles. Ten sutemus ateidavo daug meškų. Jos vartydavo šiukšles ir ėsdavo maisto likučius. Žvejojant kartą tolumoje pasirodė briedė su briedžiu, atėję atsigeriti vandens. Keliuose dažnai matydavosi užmuštų žvėrelių. Naktimis mašinų šviesų apakinti jie pakliūdavo po ratais.

Šeštadienį buvę dėdės šeiminkai surengė susipažinimo vakarienę. Pakviesti su žmonomis medžioklėje dalyvavę vyrai ir dar dvi poros. Susipažinus atėjo labai iškalbus vyras tamsiu kostiumu. Jį vadinta klebonu. Pirmą kartą pamatėm kunigą be sutanos, apsirengusį kostiumu. Tik balta apykaklė rodė, kad tai kunigas. Visi klausinėjo apie gyvenimą socialistinėje sistemoje, nes mes buvom pirmieji lietuviai iš Rytų Europos.

Sekmadienį nuvykom į pamaldas. Pradžioje atrodė keista, kad mišios atnašaujamos salėje. Tačiau greitai pripratom prie tokios tvarkos ir pradėjom jaustis taip, tartum būtume bažnyčioje. Mišios buvo giedamos. Kunigo giedojimams atsakydavo

tvirtu balsu vargonininkas, o giesmes giedodavo giesmininkai ir mišią dalyviai. Buvo nemažai jaunimo, kuris tarpusavy kalbėjosi angliškai. Tėvai daugiausia supažindindavo su savo dukromis. Su mumis gražiai kalbėdavosi lietuviškai, bet tik nusi-sukdavo – ir tarp savęs jau angliškai varydavo. Nemokėjau anglų kalbos, tai jausdavausi taip, lyg apie mane kalbėtų. Nelengva buvo su jaunimu bendrauti, kai tarpusavy kalbėdavosi kitaip. Bendrą kalbą greičiau rasdavau su vyresniaisiais.

Dauguma ten gyvenančių lietuvių buvo karui baigiantis iš Lietuvos pasitraukę, Vokietijoje gyvenę pabėgėlių stovyklose. Tuomet dauguma buvo gyvenę Kanadoje 10–12 metų. Buvo taip pat vyresnių, kurie čia atvyko tarpukariu. Kalbėdami prieškariniai vartojo daug angliškų daiktų pavadinimų. Po karo atvykę pasakodavo apie karą, varginantį pasitraukimą iš Lietuvos, gyvenimą pabėgėlių stovyklose ir nelengvą pradžią nepažįstamoje valstybėje. Karui pasibaigus po keleto metų į pabėgėlių stovyklas pradėjo atvykti kompanijų atstovai rinktis darbininkų darbams aukso kasyklose ir miškuose, kur kirsdavo medieną popieriaus gamykloms. Tokiems darbams imdavo vyrus, kurie pasirašydavo sutartį, kad išdirbs metus laiko. Dirbdami gaudavo atlyginimus už kubinius metrus pagamintos medienos, gyveno barakuose, buvo maitinami ir aprūpinami darbo įrankiais bei drabužiais. Pasibaigus sutarties laikui galėjo toliau dirbti, bet dauguma vyko į miestus, kur nebuvo sunku gauti darbą. Daugiausia buvo viengungių. Vedusieji pasitaupe pinigų kviesdavosi Vokietijoje likusias šeimas, kūrėsi pirkdami namus, mašinas, prasigyvenę statėsi vasarnamius gamtoje. Taip pat iš stovyklų imdavo netekėjusias merginas darbams ligoninėse, fabrikuose, tarnaitėmis šeimose. Tais laikais visur trūko darbo jėgos.

Mums, atvykusiems, labai patiko daugybė didelių ir gražių automobilių.

Mašinos buvo labai didelės, palyginti su matytomis gimtame krašte. Gražūs skirtingų gamyklų skirtingais metais išleisti modeliai. Matyti tokius automobilius buvo malonumas. Svajojau kada nors tokią mašiną nusipirkti. Pažįstami dažnai kviesdavo pasivažinėti po miestą ir apylinkes. Jausmas sėdint tokioje mašinoje buvo neapsakomas. Ją galėjo vairuoti sulaukusieji šešiolikos metų. Reikėjo tik išlaikyti judėjimo taisyklių egzaminą. Su mokinio leidimu negalima buvo vienam važinėti. Vairuoti buvo galima, kai kartu važiuodavo leidimą turintis asmuo. Po nustatyto laiko būdavo laikomas egzaminas, gaunamas tikras leidimas. Tuomet jau buvo galima važinėti pačiam.

Alkoholinius gėrimus galėta pirkti tik su leidimu. Leidimą gaudavo visi sulaukę dvidešimt vienerių metų. Jei įtardavo, kad sulaikytas nepilnametis gėręs, jis gaudavo sąlyginę bausmę. Bausdavo tą asmenį, kuris nepilnametėiui parūpino alkoholinių gėrimų. Vairavimo teisės, kur buvo gimimo metai, įrodydavo pilnametystę. Policija be reikalo vairuotojų nestabdydavo. Pastebėję, kad kas netvarkingai važiuoja ir sustabdyti įtardami, kad vairuotojas gėręs, liepdavo jam išlipti iš mašinos ir žingsniuoti linija, esančia gatvės pakraštyje. Jei eidavo tiesiai, nenukrypdamas nuo linijos, leisdavo važiuoti namo, perspėdami būti labai atsargiam. Bet jei nukrypdavo, liepdavo palikti mašiną ir eiti namo pėsčiomis. Viskas priklausė nuo sustabdytą policininko. Šiais laikais už neblaivumą vairuotoją griežtai baudžia.

Pamaži pradėjau susipažinti su miestu. Išeidamas pasiimdavau užrašų knygelę ir braižydavau planą. Kai eidavau tiesiai, pažymėdavau gatvės vardą, sankryžose, kai pasukdavau, pažymėdavau gatvių vardus ir į kurią pusę sukau, ir koks pastatas ar parduotuvė ten esą. Nemokant kalbos paklydus nebuvo kaip pasiklausti. Taip palengva pripratau ir

į pažįstamas vietas pradėjau vaikščioti, žinodamas, kaip sugrįžti atgal.

Kai kas nusivesdavo į kiną, kur visą laiką buvo rodomi du filmai. Mieste buvę šeši kinai. Jausmas buvo neapsakomas. Didelis ekranas, daugiau sia spalvoti filmai. Pasijusdavai, tarsi pats būtum kadre. Įeiti į kiną dienos metu buvo pigiau negu vakare po šešių (beveik puse kainos). Vėliau pats nueidavau popietę. Jei patiko filmas, žiūrėdavau vakare antrą kartą. Būdavo trumpa pertrauka, bet neišėjus laukan nereikėjo vėl mokėti. Susimokėjus už bilietą salėje sėdynės nenumeruotos. Retai, bet būdavo filmų lenkiškų, vokiškų, itališkų ir kt. Mieste buvo girdima kalbant įvairiomis kalbomis, nes čia gyveno daug emigrantų.

Pasakota daug įdomių atsitikimų. Vienas pasakojęs, kaip vokiečių paimtas darbams pakliuvo į Italiją ir dirbo kariniame aerodrome. Kai laimėjo amerikiečiai, pasidavusiuosius laikė belaisvių stovykloje. Į stovyklą italai galėjo retkarčiais atnešti maisto belaisviams. Frontui nutolus italų šeima paprašė leisti parsivesti namo vakarienei. Namuose pavaišino skania vakariene ir net vyno stiklą įpylė. Pakviestasis padėkojo už vakarienę ir skanią mėsą, kokios seniai buvo valgęs. Italas didžiudamasis pasakė, kad tai delikatesas – katino mėsa. Svečių tai išgirdus tuojau pradėjo pykinti. Vos spėjo išbėgti laukan. Skani vakarienė liko gyvatvorėje.

Kitas pasakojęs, kaip netoli Berlyno dirbo kariuomenei kraunant karo reikmenis. Pradėję puolimą amerikiečiai smarkiai apšaudė iš artilerijos. Radęs vietą sviedinio išmuštoje duobėje darbininkas bandė apsisaugoti. Nustojus šaudyti prie duobės privažiavo tankas. Tankistas, kramtydamas gumą, mojuodamas pistoletu ir garsiai keikdamas, liepė išlipti. Nepaskubėjęs griebė už kareiviško kombinezono atlapo ir visą nuplėšė. Pavadino žmogų prakeiktu vokiečiu. „Pasakiau, kad aš ne „doič“, o „litauen“. Tuomet tas lietuviškai paklausė:

„Kokį velnią čia darai su vokiečiais?“ Pasakiau, kad paimtas darbams. Liepė kuo greičiau nusivilkti aprangą, iš kažkur gavo kelnes ir švarką ir pasiuntė į pabėgėlių stovyklą. „Kaip gerai, kad pasitaikė lietuvius. Kitaip viskas būtų liudniau pasibaigę.“

Mūsų dainuojamos partizanų dainos ne vienam išspausdavo ašarą.

Lietuviai, nemokėdami gerai kalbos, labai primaišydavo angliško žargono. Vietoje „taip“ sakydavo „šur“. Mašiną vadino „karu“ (angliškai „car“, tariama *kar*). Taip pridėdami lietuvišką galūnę vadindavo daug dalykų. Humoro žurnale buvo išspausdintas eilėraštis „Gražiai mes lietuviškai mokam“, kurio keletą eilučių pacituosiu: „Į gatvę išėję kas rytą, žygiuojam kaip liordai per strytą („street“ – angliškai gatvė), anglišką žodį pagaunam, lietuviškas kelnes užmaunam. Kai pradėdam šitaip kalbėti, „umbrela“ paverčiam skėtį, batai „šūšais“ patampa, o „korneriu“ krikštijam kampa.“

Lietuviai buvo kilę iš įvairių Lietuvos kampelių, todėl kalbėjo įvairiomis tarmėmis. Mes taip pat kai ką pasakydavom dzūkų tarme ir taip sukeldavom juoko. Aš kartą pasakiau – „šapeco (šepetio) kotas“. Tai mano pašnekovas ilgus metus mane sutikęs vis tą „šapeco kotą“ primindavęs. Angliškas žargonas buvo dažnai girdimas. Pasakota, kad kartą lietuviai, gerdami alų ir bendraudami nutarė, jog už kiekvieną pavartotą nelietuvišką žodį reikės dėti dolerį. Paklausus, ar visi su tuo sutinka, visi kaip vienas atsakė „okei“ ir kiekvienas padėjo po dolerį.

Pirmas lietuvių susibūrimas buvo kariuomenės šventės minėjimas. Pamatėm trispalvėmis papuoštą salę. Paskaitą skaitė buvęs Lietuvos kariuomenės karininkas. Išgirdom pirmą kartą giedamą Lietuvos himną. Minėjimas buvo patriotinio pobūdžio. Mus visi kalbino, teiravosi apie gyvenimą Lietuvoje, apie kurį mes labai mažai žinjom, nes ryšiai su Lietuva buvo tik užsimezgę ir

lankytis joje neteko.

Prieš Kalėdas, gruodžio pradžioje, atvyko kunigas vesti advento rekolekcijų. Kunigą vadinta skrajojiančiu kapelionu, nes jis neturėjo savos parapijos. Tai buvo jo paties pasirinkimas. Vasarą jis būdavo kapelionas skautų ir kitose stovyklose, o kitais metų laikais lankydavo vietas, kur gyveno lietuvių, bet jie neturėjo parapijos ir savo kunigo. Šeštadienio vakarą dvasininkas klausė išpažinčių, pasakė pamokslą. Sekmadienį vėl tas pats pasikartojė.

Savaitės pradžioje pamačiau kunigą mieste. Jis, kaip ir aš, žiūrinėjo parduotuves. Priėjęs, kaip mūsų krašte buvo priimta, pasveikinau: „Garbė Jėzui Kristui.“ Jis atsakė: „Per amžius.“ Ir paklausė: „Iš kur toks davatka atsiradai?“ Mat su kunigais daugiausia sveikintasi žodžiais „labas“ arba „sveiki“. Pasakiau, kad Kanadoje gyvenu tik mėnesį, atvykęs iš Lenkijos. Kadangi buvo šaltoka, pasiūlė užėiti į kavos barą ir pasikalbėti prie puodelio kavos. Daug klausinėjo apie viską, domėjosi. Išsiskiriant paspaudė ranką ir paliko keletą dolerių, sakydamas, kad tai gyvenimo pradžia.

Antrąją Kalėdų dieną įvyko dėdės ir pas jį atvykusios merginos vestuvės. Mums su seserimi teko garbė būti vestuvių palydoje, punskietiška tariant – pulke. Vestuvės buvo kuklios, vyko šeiminkų, pas kuriuos gyvenom, namuose. Dalyvavo tik artimiausieji, apie dvidešimtį asmenų. Pasivažiavus vyko šeimyninis pabendravimas su dainomis.

Geriausiu atlyginimui buvo nikelio pramonės darbininkų, bet nemokant kalbos nebuvę galimybių gauti tokį darbą. Vienas lietuvis turėjo pažįstamą priėmimo įstaigoje. Šis pasiūlė ateiti pramokus kalbos. Pažadėjo padėti gauti darbą. Eidavau į vakarinę mokyklą du vakarus per savaitę, bet kalbą išmokti reikėjo ilgesnio laiko.

Mama tuojau pradėjo dirbti valytoja nedideliame viešbutyje, kur buvo lenkė vedėja. Reikėjo susirasti vietą

gyventi atskirai. Išgirdę, kad ieškom patalpos gyventi, du lietuviai pasiūlė jų turimą bendrabutį, kur gyveno viengungiai vyrai, buvo valgykla. Iš mūsų, naujakurių, neėmė nuomos, tik sesuo turėjo padėti šeimininkei valgykloje. Tai buvo labai geras pasiūlymas. Tų dviejų viengungių pagalba buvo mums labai naudinga. Vienas iš jų vėlesniais metais nuvykęs susirado ir parsikvietė žmoną iš Suvalkų trikampio.

Pavasarijant dėdė paprašė man darbo pas pažįstamą lietuvių, kuris vertėsi statyba. Davė laikiną darbą – kol bus užbaigtas pastatas, pritaikytas dirbtuvėms. Vienoje dalyje taisėsi sau sandėliavimo patalpas, o kitas nuomojo. Man parodydavo, kokius darbus turiu atlikti, o pats vykdavo į kitas vietas, kur dirbo nuolatiniai darbininkai. Dirbau septynias savaites, iki birželio pradžios, kol buvo užbaigtas pastatas. Pabaigus darbdavys pasakė, kad kai pramoksiu kalbos, turėsiu vairavimo leidimą, galėsiu vairuoti sunkvežimius, tuomet priims nuolatiniam darbui.

Stebėjau naujo gyvenimo sąlygomis. Pieno į namus atveždavo du kartus per savaitę. Namų prieangyje buvo pastatomi tušti buteliai, į kuriuos įmesdavo pinigų už pieną. Pieno išvežiotojas paimdavo tuščius butelius, išsipylęs pinigus, palikdavo pilnus – tiek, kiek buvo pastatytų tuščių. Duonos taip pat atveždavo du kartus per savaitę, bet mes pirkdavom kepykloje vakarykštę už pusę kainos. Ji buvo ne tokia minkšta. Duona buvo balta, tai šviežia mums, valgiusiems namuose keptą juodą duoną, buvusi per lengva. Kartą mama paklausė savo pusbrolio, ar Kanadoje nėra tikros duonos. Šis atsakė, kad ta balta yra duona. Mama tarė, jog tai pyragas. Paskui jis visiems pasakodavo, kad duoną vadinam pyragu, nors tokios duonos pats nebuvo valgęs Lietuvoje. Surado europiečių kepykloje keptą duoną, panašią, kokia buvo keptama Punsko kepykloje. Daugiausia tokios ir pirkdavom. Nematytas buvo

kečupas, kurio dėdė užpildavo ant iškeptų kiaušinių. Atrodydavo, kaip krauju aplaistyta. Siūlydavo paragauti, bet dėl išvaizdos nebuvo apetito. Tačiau kartą, kai nieko nebuvo namie, išsikepęs kiaušinių su lašinukais pabandžiau ir kečupo. Patiko skonis. Po to visuomet pagardindavau tuo pomidorų padažu.

Keldavo nuostabą gausybė prekių parduotuvėse, jų patrauklus išdėstymas. Malonu buvo tik pasižvalgyti ir pasigėrėti tokia įvairove. Maisto parduotuvėse mėsa buvo gražiai sutvarkyta. Buvo galima nusipirkti vištienos šlaunelių, kulšių, sparnelių ir krūtinėlių. Mes pirkdavom nesupjaustytos vištienos. Kiaulienos ir veršienos taip pat buvo visokių gabalų. Visą laiką buvęs didelis pasirinkimas vaisių. Gimtinėje to nemačius viskas atrodydavo pasakiškai.

Žurnalai buvo platinami spaudos parduotuvėse, o laikraščiai sudėti dėžėse prie didesnių gatvių sankryžų su metaline dėžute pinigui už laikraštį. Jokių užraktų nebuvo. Pasitikėta žmonių sąžiningumu. Užsiskiusiems laikraštis buvo atnešamas kiekvieną dieną į namus. Patogumai visokiausi.

Nuobodžiauti neteko. Lietuviai veždavosi žvejoti. Žiemą po ledu pagaudavau žuvų, o atšilus su laiveliu žvejodavom. Kartą žiemą išvažiavom kiškių medžioti. Sugrįžau su keturiais laimikiais. Naudoti šautuvą reikėjo turėti leidimą. Jį su vertėju nuėjęs į teismą gavau. Reikėjo tik prisiekti padėjus ranką ant Šventojo Rašto, kad nenaudosiu blogiems tikslams. Bet kokius reikalus tvarkant pasitikėta pasakymu. Reikėdavo prisiekti pas atitinkamą pareigūną, kad tai tiesa. Sulaužius priesaiką, buvo nustatyta kalėjimo bausmė. Paso taip pat Kanadoje nereikėjo turėti, tik vykstantiems į Europą buvo reikalingas užsienio pasas. Didžiausias dokumentas buvo vairavimo teisės, su kuriomis net į Ameriką buvę galima nuvažiuoti, nors įstatymas reikalavo

turėti pilietybės dokumentus arba gimimo metrikus. Visi dokumentai buvę be nuotraukos, taigi neturintys pilietybės su pasiskolintais važiuodavo į Ameriką. Labai pasitikėta žmonėmis. Dabar viskas pasikeitę. Bet koks dokumentas yra su nuotrauka.

Pašto paslaugos buvo pigios: vietiniams laiškam reikėdavo lipdyti penkių centų ženkliuką, o į Europą – penkiolika centų. Kalėdų laikotarpiu siunčiant atvirukus su sveikinimais neužlipdytame voke reikėdavo dviejų centų ženkliuko (bet taip buvę tik prieš Kalėdas).

Malonu buvo nuvažiuoti į pažįstamų vasarnamius prie ežero arba upės. Negalima buvo suprasti, kur upė, o kur ežeras. Mat kalnų slėniuose buvę vandens telkiniai vietomis susiaurėdavo, kitur paplatėdavo. Paplatėję atrodė kaip ežeras, nors buvo nurodyta, kad tai upė. Visokių žuvų galima buvo pagauti. Tik lydekos ir ešeriai buvę panašūs kaip mūsų krašte, o dauguma žuvų kitokios, geros rūšies. Pavasarį, kai neršdavo stintos, sutemus bet koku samteliu galima buvo jų prisigaudyti. Vasarnamius pušynėlyje prie upės buvo pasistatę keturi lietuviai. Prie jų mašina privažiuoti negalėjo. Automobilį palikdavo aikštėje prie upės, kur buvo laivas. Laivu apie kilometrą plaukdavo iki vasarnamių. Dienomis žvejodavo, vakarais lošdavo kortomis. Taip atsipalaiduodavo po savaitės darbo. Kam iš Suvalkų trikampio teko lankytis Kanadoje, visi tikriausiai susidūrė ir su tuo „vasarnamišku“ gyvenimu.

Baigęs dirbti prie statybos, gavau pasiūlymą nuvykti vasarą padirbėti pas tabako augintoją. Vienas lietuvis parašė laišką savo pažįstamam, kuris augino tabaką ir samdė darbininkus vasaros darbams. Gavus atsakymą, kad galiu atvykti, birželio pabaigoje autobusu važiauvau apie šešis šimtus kilometrų į pietinę Ontarijo provincijos dalį netoli Amerikos sienos. Apie gyvenimą ir darbus pas tabako augintoją reikia atskiros „pasakos“.

Apie Seinijos lietuvius prieš 150 metų

GINTARAS LUČINSKAS

1815 m. Vienos kongreso nutarimu Varšuvos kunigaikštystė tapo Lenkijos karalyste ir įėjo į Rusijos imperiją kaip autonominė jos dalis su sava konstitucija, o Rusijos caras vadinosi ir Lenkijos karaliumi. Lietuvos Užnemunė tapo Augustavo vaivadijos (su centru Suvalkuose) dalimi. Po 1831 m. sukilimo praėjus šešeriems metams Augustavo vaivadija tapo Augustavo gubernija, o 1867 m. – Suvalkų gubernija, kur senosios Dainavos teritoriją apėmė Seinų apskritis.

Šiaudais dengtos pirkelės, surętos iš apvalių netašytų rąstų, sukirstų sąsparose – anų laikų meistrų, vadinamųjų kirtėjų, darbas. Trobos viduje stovėjo maždaug dviejų metrų pločio ir žmogaus aukščio židinytis. Tas židinytis į viršų siaurėjo, pavirsdamas kaminiu. Židinyje saugodavo pelenais užpiltą gyvą ugnį. Išgauti ugnį būdavo sudėtinga: „purvelį“ – audeklo lopinėlių – dėjo ant titnago, kurį laikė rankoje, o dešine skeldavo geležėle per titnago kraštą; nuo titnago kibirkštėlės lopinėlis imdavo smilkti ir sužėruodavo. Pridėjus tą lopinėlių prie gabalėlio anglies ir jį papūtus, tasai virsdavo žarija. Nuo žarijos jau buvo galima uždegti skiedrelę arba balaną. Šitaip įkurdavo ugnį. Degtukai pasirodė tik XX a. pradžioje.

Visas gyvenimas praeidavo savuose laukuose: birželio 10 d. prasidėdavo mėšlavežis ir pūdymų arimas, rugpjūčio 15 d. – pūdymų kartojimas.

Nuo rugsėjo 1 d. būdavo sėjami rugiai, nuo rugsėjo 22 d. – kasamos bulvės.

Lėtai linguodavo jaučiai per kalvotus laukus, traukdami beržinį arba skroblinį arklą. Ilgai vargdavo moterys nunokusių rugių laukuose, pjautuvais pjaudamos rugius. Javapjūtė tada buvo moterų darbas. Vyrų su dalgiais anuomet tik pievas šienau-davo. Vėliau, XIX a. pabaigoje, paplitus iš dvarų dovilams ir perletams, juos irgi dalgiais pjaudavo. Taip atsiradus geresniam pašarui žemės darbuose jaučius pakeitė arkliai. Javų kūlimas buvo vyrų darbas. Spragilais kuldavo dviese, keturiese, šešiese, aštuoniese, net dvylika vyrų. Iš šiaudų buvo daromi kūliai stogui dengti, jie buvo naudojami ir javų pintinėms pinti. Rugsėjį prasidėdavo „lino kančia“ – linarūtis, jų kūlimas kultūvėmis, klojimas, džiovinimas pirtyse, paskui mynimas, brukimas, verpimas ir audimas. Visi padargai tuo metu buvo mediniai. Tik po Pirmojo pasaulinio karo juos pakeitė geležiniai.

Ponas tada turėjo neribotas teises, galėjo valstietį net nuo žemės nuvaryti. Kitąkart, nepakeldamas baudžiavos, jis pats pabėgdavo, kur akys mato. Dvarui kiekvienas ūkis turėdavo duoti darbininką tris savaitės dienas. Per didelį darbymetį, sėjant arba derlių imant, į dvarą privalėjo eiti visa šeimyna, tik vieną jos narį paliekant ugnies prižiūrėti, ir atidirbti ten keturias savaitės dienas. Reikėjo

Lietuvė kaimietė, 1867

Iš „Tygodnik Ilustrowany“

sklypuose pradėta statyti nauji trobesiai. Valstiečiai kolektyvinę gyveneną keitė individualia. Atsirado naujos žemės valdos, paženklintos kaupais. Kai kurie jų išliko iki mūsų dienų.

Suvalkų krašto mokytojas Aleksandras Osipovičius (Kazimierz Aleksander Józef Osipowicz, 1822–1893) 1867 m. leidinyje „Tygodnik Ilustrowany“ paskelbė straipsnį „Zarys charakterystyki ludu litewskiego znad brzegów Czarnej Hańczy“ (vertimas iš lenkų kalbos):

Lietuvių, gyvenančių prie Juodosios Ančios, ypatybių charakteristika

Lietuvis yra aukšto ūgio, stipraus sudėjimo, jo galva didelė ir plati, tokia, kad retai gali surasti kepurę, pasiūtą ne pagal užsakymą. Veido išraiška panaši į fizionomiją žmogaus, išėjusio iš tamsos, akimirksniu apakinto, bet praregincio ir besiorientuojančio, greitai sužinosiančio, ką jam daryti.

Lietuvio eisena sunkoka, judesiai energingi, juokai skaudūs ir geliantys. Jį sunku supykinti, bet supykęs tampa baisus. Lietuvis moka mylėti, bet nepakelia nepastovumo ir siaubingai smerkia išdavystę. Nedėkingumą laiko didesniu nusikaltimu negu išdavystę ir neužmiršta šito net po mirties. Sakoma: užkasiau jį, bet savo skausmo negalėjau užkasti, nes jis per didelis.

Ištvermė ir sumanumas darbe yra lietuvio pranašumas. Teisybė, kad

nesikarščiuoja, nesimuša, nesikeikia, elgiasi lėtai, todėl ir nepavargsta. Jo mėgstamiausias posakis – „festina lente“.

Iš išorės atrodo, kad viską gerai supranta, bet tai tik išoriškai, nes jis turi įprotį su kito nuomone nesiginčyti, kol objekto visapusiškai neištyręs.

Turi gerą atmintį, bet atsimena ne iš karto. Kartais ieško kokio nors fakto savo galvoje kaip kokio tomo bibliotekoje, kartais prisimena visai be reikalo.

Duoto savo žodžio laikosi, bet nedažnai jį duoda, atsižvelgia į aplinkybes.

Į žmogų, kuris nesilaiko savo žodžio arba nevykdo įsipareigojimų, žiūrima su panieka. Su tokiu žmogumi apie svarbius reikalus nekalbės ir su juo reikalų neturės.

Įtrauktas į pokalbį su pakeltu tonu, turi takto instinktą. Netgi nesuvaldydamas savo balso žino, kada ir ką reikia pasakyti. Labai retai prasi-veržia kvailystės, bet esti tų prasi-veržimų, nors du kartus tos pačios kvailystės nepadarys.

Asmenines paslaptis saugo griežtai. Apie savo svarbiausius reikalus, būdamas blaivus arba girtas, kalba tik tiek, kiek priklauso, visko, ką galvoja, nepasakys. „Kodėl aš turiu būti kažkieno belaisvis?“ – tai jo pagrindinis principas. Iškenčia įžeidimą, patirtą tautiečių akivaizdoje, bet neatleidžia net nekalto juoko, nukreipto į šeimą, saugančią jo nuosavybę, taip pat ir juoko, kuris įžeistų aplinkinius.

Bet lietuvis, išauklėtas tėvų namuose, pamaldžiai išsimokslinęs mokyklose arba savo paties darbu, yra žmogus, vertas pagarbos, rimtas, nuoširdžiai mylintis. Įgimtas smalsumas leidžia jam prisiskverbti į gamtos ir žmonių paslaptis; intriguojantis polinkis į aukštus administracinius postus, talentingas teisei, finansams arba diplomatijai; instinktyvus dosnumas nuoširdžioje veikloje ir neribotas atvirumas

ir prievolę mokėti: apyniais, grūdais, paukščiais, kiaušiniai, baravykais, kanapių ir linų pluoštu. Ponui nuo valako (1 valakas – apie 21 ha) žemės reikėjo mokėti 100 zlotų arba 15 rublių. Reikėjo kasmet nuo ūkio su pono krovniais važiuoti po 60 mylių į didelius miestus ir ten pristatyti prekes.

Baudžiava kiek palengvėjo, kai darbas valstybiniuose dvaruose buvo pakeistas činšu. Tačiau tie neturtingi kaimai, kurie priklausė bajorų dvarams, jungą vilko iki 1864 m. kovo 2 d. Tuomet Rusijos caro Aleksandro II įsaku visi Lenkijos karalystės valstiečiai buvo atleisti nuo baudžiavos, o iki tol valstiečių laikyta žemė buvo atiduota jų nuosavybėn išsiperkant.

Nuo 1855 m. valstiečiai iš rėžinių ūkių buvo pradėti kelti į vienkiamius. Tada ir prasidėjo kaimų „didysis kraustymasis“ – naujuose

Lietuvis kaimietis, 1867

pastūmėja jį į pasiaukojimą ir atsidavimą. Lietuvis, gerai išauklėtas ir išsimokslinęs, yra neįkainojamas darbininkas kiekvienoje vietoje, svarbus bendrijos narys, draugas visam gyvenimui, supratingas ir jautrus pokštams, žmogus, kuriuo galima pasitikėti. Gerai išauklėtas ir išsimokslinęs lietuvis atsikrato smalsumo ydų, intrigų, o pirmučiausiai keršto už nedėkingumą, į kurį vėliau žiūri su tikro filosofo pašaipą.

Bet niekada neatsikrato vienos ydos – polinkio skystis kitų trūkumais. Nors tie skundai yra keršto reiškinys – visi privalo būti tokie, kokių jis pats nori matyti... Apskritai lietuviai – ar tai būtų kaimiečiai, ar aukštesnės visuomenės nariai, pasižymi nuosirdumu ir karštu dievobaimingumu. Jeigu malonu matyti lietuvių prasčioką, besimeldžiantį miestelio bažnytelėje, tai išsilavinęs lietuvis, suklupeš ant kelių metropolijos katedroje, gali

sujaudinti net bedievi.

Vis dėlto grįžkime prie kaimiečių, nes tarp jų išlikę gryniausio tipo. Lietuvis kaimietis yra sumanus. Mėgsta socialiai pavalyti, gausiai išgerti ir turi tokią sveikatą, kad be niekur nieko ištvėria negirdėtas dozes nevirškinamų patiekalų ir herojiškų gėrimų. Bet tik bendrijoje, nes eiti gerti į karčemą yra nepadoru, ten jį labiau traukia kaimo paskalos. Namų šeimininkas valgo ir geria rodydamas pavyzdį svečiams. Svečiai valgo ir geria iki iškritimo, kad

neparodytų nepagarbos namams. O jeigu valgyti ar gerti atsisako, šeimininkas apgailestaudamas klausia:

– Turbūt neskanu, kad nevalgote?

– Tiesiog nežemiškas šio maisto ir gėrimo skonis, – atsako svečiai ir ima vaišintis iš naujo. Dainavimas prie stikliuko puotų metu kartais gana garsus ir populiarus. Abiejų lyčių visai nesusigiminiavusių asmenų bučiavimasis į lūpas yra paprotys be uždrausto vaisiaus skonio.

Lietuvaitės gana dailiai sudėtos. Turi stebuklingą Pelenės matmenų pėdą, žavingai banguotus klubus, liekną liemenį, kaip skulptūrų krūtines, gražias dailias rankas, nors ir su bjauriais nagais. Apskritai lietuvis turi visas kaukazietiškos rasės žymes gerąja prasme. Vis dėlto joms trūksta dviejų svarbių dalykų: antakių ir kasų. Antakių trūkumas yra būdingas vyriškos lyties blondinams, bet gražius juodus antakius turi abiejų

lyčių brunetai, netgi galėtų lygintis su viską matančia Dievo akimi, su saldžiu ir giliu žvilgsniu, jei jų lankas būtų gaubtesnis, jeigu kaktos apačioje antakiai nesusieitų beveik tiesia linija be jokio išgaubimo. Lietuvaitės negali pasigirti kasomis, ar dėl to, kad neturi vešlių plaukų, ar dėl papročio. Savo plaukus mergaitės ir ištekėjusios moterys slepia po kepurėmis ar skarelėmis ir tuo skiriasi nuo slavų moterų, mėgstančių plaukus paleisti ant pečių ir papuošti ryškiais kaspinais. Lietuvaičių aprėde yra dar ir antra vertybė – jos nenešioja auskarų ir nepraduria ausų.

Lietuvaitės yra darbščios ir šeimyniškos, stiprios sveikatos. Būdamos sveikos, jos nuotaikingos namuose, nepiktos vyriui, šeimai, visada su linksma šypsena lūpose. Nes, tarp kitko, ligotos moterys yra irzliausios pasaulyje.

Šį žvilgsnį į lietuvius baigsime keliomis patarlėmis ir posakiais, kurie tepapildo šią trumpą charakteristiką.

Lietuvis, kaip žmogus, nelinkęs į atvirumą, bet protingas:

– Daugiau jau po žeme, negu ant žemės.

Apie žmogų, gabų tvarkyti reikalus, kurį civilizuotas pasaulis vadinotų geru diplomatu, sakoma:

– Iš po gyvatės sugeba kiaušinį iširitinti.

Apie nedėkingumą ir kerštą už jį taip pasakojama:

Viename miške gyveno žmogus su savo sūnumi, kelerių metų berniuku. Sykį to miško žaltys susidraugo su šiuo žmogumi ir pamilo jo sūnų. Ilgai nešė žmogui visokį gėrį, berniukui gardumynus ir žaislus, ir visi buvo laimingi. Bet vieną kartą, berniukui geriant pieną iš dubenėlio, stovincio ant žemės, prie jo prisiartinė žaltys, kaip ir buvo seniau įprasta, taip pat pagerti pieno. Mažylis, kažko blogai nusiteikęs, stovėre vyteleg ir vienu mostu nukirto žalčiui uodegą (kaip žinoma, žalčio uodega labai trapi). Žaltys, užsirūstinęs dėl savo

luošumo, įkando berniukui ir pabėgo į girią. Berniukas numirė, jo tėvas daug laiko bergždžiai ieškojo žalčio miške, kad jį užmuštų. Bet tuo pat metu žaltys nustojo jam nešti visoki turtą. Žmogus tapo vargšas ir taip nuskurdo, jog užmiršo kerštą ir pradėjo ieškoti žalčio, kad jo atsiprašytų. Po didelių pastangų pavykus surasti žaltį, jo atsiprašinėjo ir siūlė taikytis, bet šis jam atsakė:

– Mano žmogau, kokia gali būti tarp mūsų taika, jeigu kiek kartų tu pažvelgsi į mane, tiek prisiminsi, kad aš nužudžiau tavo sūnų, o kiek kartų aš pažiūrėsiu į tave, tiek prisiminsiu, kad tavo sūnus nukirto man uodegą. Mes niekada nebūsime draugai.

Kaip svarbu išsaugoti artimo žmogaus paslaptį net ir mylimiausiai žmonai, liudija legenda apie Eglę ir Žaltį.

Eglė, kunigaikščio duktė, skalbė žlugtą ant ežero kranto, o Žaltys – ežerų karalius, matydamas ją stebuklingai gražią esant, paėmė į žmonas ir nusivedė į povandeninius kristolo rūmus. Ten Eglė buvo visiškai laiminga iki tol, kol jos vyras prasitarė, jog yra tam tikri magiški žodžiai, kuriuos ištarus jis būtų priverstas iš vandens išeiti į žemę ir ten bejėgis žūti.

Eglė, žinodama tokią svarbią paslaptį, bet neturėdama kam jos išsakyti, moterų papročiu pradėjo džiūti ir liesėti, todėl žaltys tenkindamas jos norą aplankyti žemėje paliktus tėvus, sutiko ją išleisti. Eglė, besisvečiuodama tėvų namuose, dar tą pačią dieną patikėjo savo paslaptį seserims, seserys pasakė broliams, o broliai pasielgė taip: nuėjo prie ežero, magiškais žodžiais išsiviliojo Žaltį ir jį nužudė.

Kai Eglė pasisvečiavusi grįžo atgal, pamatė išsitiesusį ant ežero kranto Žalčio lavoną, pajuto šiurpų gailėstį, kad savo plepumu atnešė jam mirtį, ir taip klaikiai suriko, jog dievai iš pasigailėjimo pavertė ją egle. Žaltį pavertė žalčiu ir liepė jam visada po egle šliaužioti, būti

pažeminimo ženklų tų vyrų, kurie, aistros apimti, patiki mylimai moteriai tokias paslaptis, kurių išsaugojimas pranoksta moters jėgas. Eglė savo žemyn nuleistomis šakomis ir liūdna išvaizda turėtų pamokyti šeimos moteris saugoti savo vyrų paslaptis, nes paslapties žinojimas dažnai pražūtingas; šimtą kartų geriau nežinoti visai, nei būti jos slegiamam, kad garmėdamas su ja į bedugnę ir kitų su savimi nenusivestum.

Baigiant tegul bus leista paprieštarauti nuomonei tų, kurie, patys neįsitikinę, o tikėdami tik kitų tvirtinimu, nesvarstydami kalba apie lietuvį, kaip apie užsispyrimo, uždarumo, pykčio ir keršto įsikūnijimą.

Tai yra tamsių ir nepagarbių žmonių nuomonė. Tamsių, nes nepažįstant lietuvių, jie charakterizuojami vien dėl nepalankumo, kuriam priešasčių nemaža kiekvienoje tautoje, tam tikrą taisyklę taikant visiems apskritai. Negarbingų, nes nepagrįsta ir šališka nuomonė yra taurumo stokos liudijimas, kaip ir kiekviena pasaulio neteisybė.

Nesiginčijame, kad lietuviai turi trūkumų ir ydų, bet jų kalbos patrauklumo, apdairumo, savo draugystės neprimetimo, santūrumo, nusileidimo kiekvienam pusgalviui prikalbinti kvailystėms, taurumo, neskolinimo pinigų ištvirkavimui, atrodo, niekas iš protingų žmonių nepalaikys ydomis. Sąžiningas vi-suomeninių ir šeimyninių pareigų

atlikimas, užsigrūdinimas gyvenime ir darbe ir kt. laikytini nepaprastai gerai broožais.

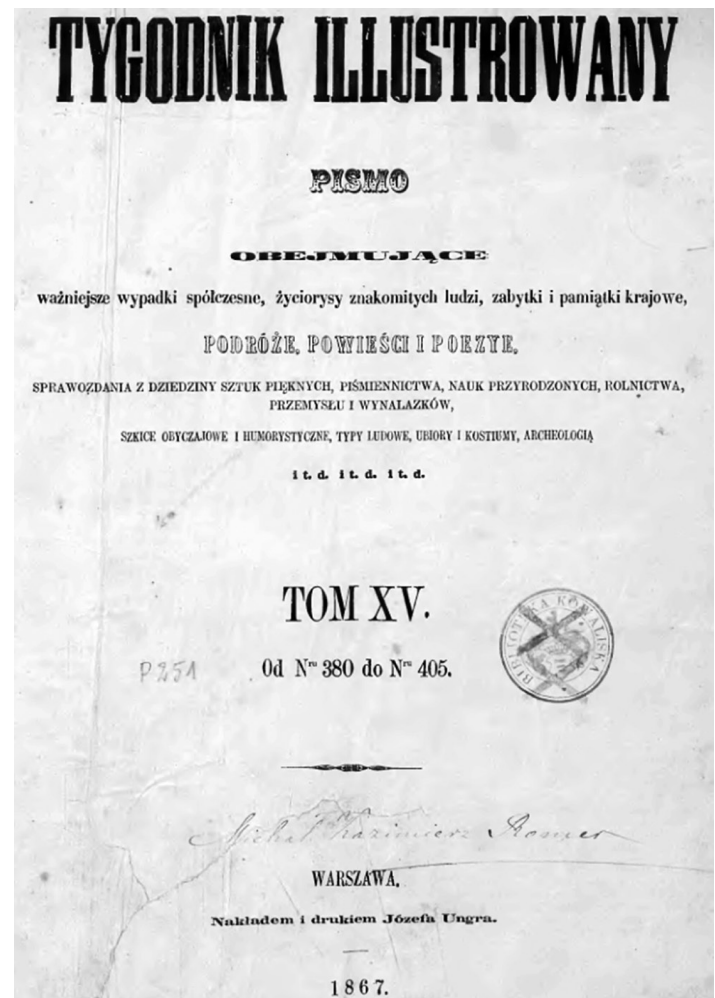
Šis aprašymas neabejotinai turi išliekamąją vertę, nes tokiais XIX a. etnografiniais aprašymais domisi ne tik istorikai, bet ir savo krašto praeities tyrinėtojai.

Prieš daugiau kaip 150 metų parašytoje apžvalgoje aptinkami to laikmečio gyventojų – Seinijos lietuvių – būdo broožai ir išvaizdos apibūdinimas, jų posakiai ir mitologija gal bus įdomūs ir dabarties skaitytojui.

Literatūra

1. Kašelionis Bronius. Dainava: Seinų kraštas. Vilnius, 2002. P. 79, 81, 94–97.

2. Osipowicz Aleksander. Zarys charakterystyki ludu litewskiego znad brzegów Czarnej Hańczy. Tygodnik Ilustrowany. 1867 m., t. XV, Nr. 403, p. 280–282.

Originalios Kazimiero Prapuolenio idėjos „Romos užrašuose“

JANINA MACUKONIENĖ

Kaip jau buvo minėta, savo gyvenimo įvykius ir mintis Kazimieras Prapuolenis užrašinėjo sau pačiam, nors šį darbą ir darė paskatintas geriausių draugų, ypač minimo Andriaus Dubinsko. „Užrašuose“ aprašomas ne tiek asmeninis gyvenimas, kiek jo, kaip lietuvių atstovo, darbas, susitikimai. Čia yra spaudoje pasirodžiusių straipsnių (juos Prapuolenis įklijuodavo sąsiuvinyje) komentarai ir mintys, kilusios stebint viso pasaulio įvykius, ypač susijusius su mūsų tautos interesais. Tą medžiagą, kaip ir įvairius su Lietuva susijusius išrašus iš Vatikano archyvų, Prapuolenis planavo panaudoti moksliniam ar švietėjiškam darbui, grįžęs į Lietuvą. Kaip jau buvo minima, į šešias dėžes sukrauti ir į Kauną laivo paštu išsiųsti įvairūs dokumentai, užrašai, lituanistiniai leidiniai, kiti daiktai buvo lenkų Gdanske konfiskuoti, nukreipti į Vilnių ir niekad nepasiekė adresato. Manoma, kad kai kas perduota iš varžytinių.

Sugrįžęs 1921 m. į tėvynę Prapuolenis kelis mėnesius dirbo Užsienio reikalų ministerijoje. Vėliau Lietuvos vyriausybė jam pavedė suorganizuoti Tikyby departamentą. Čia vadovu dirbo 5 metus. Sveikatai pablogėjęs Prapuolenis persikėlė gydytis ir gyventi į Palangą, talkino bažnyčioje kaip altaristas. Čia taip pat įsitraukė į visuomeninį gyvenimą: dirbo Lietuvos atgimimo draugijoje, buvo Tautininkų sąjungos Palangos skyriaus pirmininkas, 1931 m. padovanojo Palangos Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų bažnyčiai laikrodį, užsakytą iš Vatikano, kuris įtaisytas

bokšte. Kanauninkas mirė 1933 m. Palangoje, sulaukęs 75-erių. Čia bažnyčios šventoriuje ir palaidotas.

Iš K. Prapuolenio „Užrašų“ sužinome ne tik apie jo darbus ir tuometinius politinius įvykius, bet taip pat apie jų autoriaus asmenybę ir pasaulėžiūrą. Kunigas ir diplomatas, stebėdamas, kas vyksta karo neramumų ir įvairių visuomeninių judėjimų sukrėtam pasaulyje, visų pirma matydamas dvasininkijos pasaulyje rezgamas intrigas, negalėjo ramiai į viską žiūrėti. Ilgus metus ėjęs atsakingas Mogiliovo arkivyskupo sekretoriaus pareigas, bendradarbiavęs su Rusijos valdžia, mokėjo išlikti diplomatiškai santūrus, žinojo, kur ir ką galima kalbėti. Net jeigu kuo labai piktnosios, mokėjo susitvartyti kitų akivaizdoje ir „kultūringai elgtis“. Tačiau likęs vienas duodavo valią mintims savo užrašuose. O kadangi buvo įžvalgas, gabus, kūrybingas ir giliai mąstantis žmogus, čia taip pat pateikdavo kartais labai kontroversiškų minčių. Giliai išstudijavęs Lietuvos bažnyčios istoriją (išleido knygą „Polskie apostołstwo w Litwie: szkic historyczny 1387-1912“) priėjo išvadą, kad didžiausia Lietuvos istorinė klaida buvo ta, jog ji priėmė krikštą iš Lenkijos, tuo pačiu atidarė kelią visos tautos lenkinimui. „Akademijos prof. Gavrónskis, lenkas iš Kielcų, užpuolęs ant manęs: „Tai jūs nedėkingi lenkams už krikštą, nedėkingi?“ Dėkingi, kaip gi, ir labai dėkingi, atsakiau, bet savo keliu tas mane sužadino studijuoti istoriją. Istorija tai didžiausias įrankis mūsų atgimimo.“ Tuo įrankiu, knyga apie Lietuvos bažnyčios istoriją,

vėliau išversta į prancūzų kalbą, Prapuolenis su kitais bendraminčiais gynė lietuvių teisę į savarankiškas vyskupijas, į lietuvių kalbos vartojimą Vatikane, į Lietuvos nepriklausomybę. Knyga iš tiesų lenkams buvo pavojinga – jų aukštieji dvasininkai, esantys popiežiaus aplinkoje, pasistengė, kad leidinys būtų įtrauktas į uždraustųjų sąrašą. Savo tikslą Prapuolenio priešai pasiekė tik iš dalies. Nors „Polskie apostołstwo w Litwie“ vertimas buvo įrašytas į indeksą, įrašas viešai nepaskelbtas.

Prapuolenis, kalbėdamas apie besikuriančią Lietuvos valstybę, pabrėžia, kaip svarbu, kad joje nežūtų tikyba: „Istorijai nurodant, tautų žuvinimas visuomet ir visur prasidėdavo tikybai žūvant.“ Žiūrėdamas iš istorijos perspektyvos jis labai vertina pagonišką lietuvių tikėjimą. Vieną K. Prapuolenio „pamąstymą“ apie Lietuvos krikštą katalikai galėtų palaikyti net erezija, tikrai nepritinkančia kunigui: „O Lietuva? Dingus tikybai ir jina dingo. Lenkų krikštą negalima pavadinti tikybos permaina – atėjo, pakrapino, dievus išvertė ir tiesiog paliko Lietuvą be tikybos. Tikra ar netikra buvo toji senovės tikyba, tai kitas klausimas, tik neabejotina, kad lenkai, išgriovę tą senąją, nemokant ir nesimokant lietuviškai, paliko mus be tikybos.“

Randame ir daugiau panašių drąsių pasvarstymų dėl įvairių reformų bažnyčioje, o kildavo jie iš arti pažinus įvairius aukštųjų Romos dvasininkų netobulumus, kuriuos K. Prapuolenis įvardindavo ir labai šlykščiais žodžiais: „Rymas gerai tyrinėja, kad į vyskopus įleisti kvailius. Išmintingi

vyrai jiems nereikalingi. Ašen nesakau, kad reikia daryti šizmą arereziją, kaip mariavitai – mano dėta reikia tik liautis bernavus Rymui.“ „Užrašų“ autorius pateisina net M. Liuterį, kovojusį su Romos katalikų tikyba: „Tik sendien, baigiant gyventi trečius metus Ryme, pažinęs jo kunigiją, Vatikano veikėjus ir bažnyčios čionai stovį, ašen gerai suprantu Liuterio psichiką.“ Pagal K. Prapuolenį, Romos dvasininkija vis labiau tolsta nuo tikinčiųjų todėl, kad jai labiau už ganomas aveles rūpi sava karjera, finansiniai reikalai, kartais net nelabai tinkamos pramogos. Be to, bažnyčiose apeigos vyksta tikintiesiems dažniausiai nesuprantama lotynų kalba. Pažymi, kad Romos bažnyčios tuščios, į jas tikintieji nesiveržia. Ne kartą pasisako apie kalbos barjerą, kas trukdo žmonėms priartėti prie Dievo. Ypatingai, žinoma, jaudinasi dėl Lietuvos tikinčiųjų: „Mano dėta – pakeičiau lotynų kalbą Mišiose. Reikėtų mums išversti į lietuvių kalbą vieną kitą rytiečių liturgiką. Tose visose liturgijose žmonės dalyvauja, o lietuviai tokie pamaldūs, taip mėgsta giedoti.“ Kad ši problema kunigui svarbi, byloja faktas, jog grįžta prie jos dar ne kartą: „Lietuviai kaip indusai pamaldūs, mistikai, be tikybos negalėtų gyventi, taigi, kad ją išlaikius, mums reikia permainyti apeigas – paimti rytiečių liturgiją. Rymo Mišios čionai Ryme nieko neduoda ir tai italams, kuriems artima lotynų kalba, ką gi tokios Mišios gali lietuviai suteikti.“ Su Bažnyčios tautiškumu sieja ir Lietuvos, kaip savarankiškos valstybės, ateitį: „Ir Lietuva gyvuos, kuomet josios bažnyčia bus lietuviška ir lietuviškos prieglauda, be to dings lietuviai.“ Prapuolenis labai toliaregiškai žvelgė į Bažnyčios ateitį. Kad lotynų kalbą religinėse apeigose reikia pakeisti tautinėmis kalbomis, jis žinojo jau 1916 m., tuo tarpu tokia reforma buvo įgyvendinta tik 1967 m. Apskritai K. Prapuolenis gerai pažinojo graikų katalikų apeigas ir dažnai pripažindavo jų pranašumą. Tarp

kitko, dėl to dažnai būdavo apšaukiamas rusofilu. Taip buvo stengiamasi jam pakenkti tiek dvasininko, tiek diplomato karjeroje. Kai dirbo Seinų konsistorijoje, jis buvo vienas iš realiausių kandidatų į Seinų vyskupus. Tuomet buvo skundžiamas popiežiui, neva esąs rusų valdžios statytinis. Prapuolenis, gabus, jau turintis daug nuopelnų ir prelado titulą dvasininkas, buvęs labai nepatogus konkurentas ypač J. Antanavičiui, kuris, kaip vyskupijos administratorius, taip pat siekė Seinų vyskupo mitros. Apie Antanavičių ir įvairias jo intrigas Prapuolenis dažnai užsimena „Užrašuose“, piktindamasis jo išdavystėmis ir padlaižavimu lenkams. Dėl ryžtingumo, kovojant už lietuvių teises, jo nemėgo ir kiti linkę į kompromisus su lenkais ir ieškantys patogesnio gyvenimo dvasininkai, su kuriais jam teko bendradarbiauti. Dėl to Prapuolenis sielojosi ir neigiamus tokių žmonių vertinimus su širdgėla pateikdavo savo dienoraštyje. Į jų gretas, be jau minėtų Antanavičiaus, Blažio ir Jalbžikovskio iš Seinų, pateko ir vyskupai Michalkevičius, net Antanas Karosas, kuris „bijo išsišokti lenkams“, nepatyręs jaunas kunigas A. Viskantas, lenkams atstovaujantis Vatikane iš Lietuvos kilęs arkivyskupas V. Zaleskis, „žulikų žulikas“ kun. Janiševskis ir net J. Narjauskas, kurio labai laukė Prapuolenis kaip oficialaus atstovo Romoje ir talkininko, o vėliau juo nusivylė, įsitikinęs, kad tai „mažamokslis, siauraprotris ir žemo lygio egoistas“. Pastarasis, knygos sudarytojo nuomone, nesutarė su Prapuoleniu dėl amžiaus ir charakterių skirtumo, bet tokio neigiamo vertinimo nenusipelnė. Buvo ir žmonių, kuriuos „Užrašų“ autorius ypač gerai vertino. Tarp jų išsiskiria vyskupas Karevičius, teigiamas asmuo taip pat vyskupas Cieplakas, kun. Alšauskas, labai šiltai, kaip šventas, mokslo žmogus, apibūdinamas kun. Pranas Būčys, kuris visgi, Prapuolenio nuomone, nepraktiškas

ir dėl savo jautrumo netinkantis diplomatiniam darbui. Iš ne dvasininkų luomo labiausiai vertinamas politikas M. Yčas: „Na bravo p. Yčas – paspaudžiau jo ranką. Švento Tėvo tavęs priėmimas yra didelis mūsų „plusas“ – mes galutinai atgauname vardą Vatikane – tas tai svarbiausia, o antra, lenkams tai didžiausias smūgis.“ Prapuolenis labai jaudindavosi, kai atvykę į Romą lietuvių atstovai nesikreipdavo į jį patarimų, nepasinaudodavo jo pažintimis ir patirtimi, o tuo pačiu nepasiekdavo užsibrėžtų tikslų, kuriais galėjo pasitarnauti Lietuvai. Yčas, nors ir prityręs politikas, kreipėsi tokiais pagalbais. Prapuolenis gėrėjosi tokiais atstovais, kaip antai kun. Žilinskas, Staugaitis ir Grigaitis, apsilankę Romoje 1919 m. Jiems išvykus kilo nauja idėja: „Reikia laisvoji Lietuvoj įsteigti „senatą“ iš prityrusių vyrų, kad kaip senovės Romoje Romulus padarė.“

K. Prapuolenis apgailestavo, kad lietuvių dvasininkams ir politikams dažnai trūksta gero išauklėjimo ir aukštuomenės manierų, kurios būtinos bendraujant su visais žmonėmis, ypač su užsienio diplomatais: „Žiūriu į mūsų kunigus mokslivius. Geri, darbštūs, tik storžieviai nenuobliuoti. [...] Mes, girdi, demokratai. Pašėlęs demokratizmas, kursai ne kas kita tik storžievystė. [...] Jų kaltinti negalima. Svieta nebuvo, žmonių švelnesnių nematę. Kad būčiau jų rektorius, nuėičiau ir išdėstyčiau, kad reikia mokėti ir juoktis.“ Apskritai Prapuolenis žavėjosi mūsų tauta, ją aukštino, tačiau kartais ir liūdėjo, kad taip mažai susipratusių lietuvių aristokratų, kurie labai praverstų kuriant Lietuvos valstybę. Jo manymu, neturėtų kunigai labai aktyviai dalyvauti politikoje. Ir Vatikano atstovas turėtų būti ne dvasininkas. Mat iš kunigo reikalaujama lojalumo bažnytinei valdžiai. Tačiau Lietuvos atveju tai buvo be maža neįmanoma, nes šalyje tuo metu susipratusių pasauliečių inteligentų būvę labai mažai. Valstiečių vaikams,

siekiantiems mokslo, labiausiai priekiamos buvo kunigų seminarijos, čia klierikai dažnai išeidavo ir tautiško mokyklą, o turėti sūnų kunigą buvo taip pat jų tėvų didžiausias troškimas. „Nūnai Lietuvai stoka atsakančių civilių, kurių priaugus kunigai atsisakys ne savo dirbti.“

Jis labai sielojosi dėl Lietuvos likimo: „Dieve brangus, kada bus galas Lietuvos kentėjimams – o ar ištrivos tauta, taip linkusi į visokius ištautėjimus? [...] Anais laikais, kuomet Gediminas ir Algirdas užėmė Rusijos plotus – lietuviai surusėjo. Susirius su lenkais – sulenkėjo, išvykę Amerikon ištautėjo, o likusi lietuviai, dabarties inteligentai pešasi kur ir kaip tik galėdami ir traukia tautą į žydy „internacionalizmą“. K. Prapuolenis buvo įsitikinęs, kad kunigas turi tarnauti ir Dievui, ir tėvynei. Šią tiesą kartodavo savo „Užrašuose“, nors piktindavosi, kad lenkų kunigai tarnauja ne Dievui, tik „Polščiai“. „Lenkų ant manęs užpuldinėjimai [...] parodo, kad tai puolusi tauta, ypatingai netikę jų kunigai demokratai – nacionalistai, tarsi žydai Kristaus laikais, persekiojo Viešpatį ne dėl to, kad jiems Dievo garbė rūpėjo. Jie tai darė tik a) dėl savimylės, b) pykdami už pasakytą jiems teisybę ir c) kadangi jie laukė Mesijaus karaliaus (tarsi lenkai), kuris turėjo pakelti juos aukščiau už kitas tautas.“ Viename laiške, siųstame bendraminčiams į Ameriką, pataria, kaip reiktų gintis nuo lenkų teroro: „Šv. Tėvas užstojo vokiečių terorizuojamus Silezijos lenkus. Jisai, be abejo, užstos ir lietuvius prieš daromas jiems lenkų šunybės, tik reikia, kad mūsų vyskupai prabilėtų... Kodėl jie tyli? Aš žinau, kad lenkų vyskupai nesnaudžia, kad jie nuolatos klibina Vatikaną [...]. Argi kieno uždrausta lietuviams panašiai elgtis?“ Jis prašo draugų, kad bandytų veikti šia linkme „nejimaišant mano pavardės“. Mat jeigu išsiduosia, kad čia jo patarimai, tai – „Duos man įkaitę lenkai per Vatikaną. Ir kas iš to? Sumuštam vis tiek, daug muštam tyli.“ Lenkai labai pakenkė besikuriančiai

Lietuvos valstybei, visur skelbdami, kad Lietuva – tai tik Lenkijos regionas, o lietuvių kalba – vien lenkų kalbos dialektas. Net ir carinės Rusijos valdančiuosius sugebėdavo suklaidinti: „Rusų nežinota, kas tai lietuviai. „Litoviec – katolik, eto tožie poliak“ – sakydavo rusai. Tik ašen pirmutinis, užimęs gerą vietą Petrapylėje, sumaniau skelbtis lietuviu.“ Labai svarbu buvo garsinti Lietuvos vardą ir aiškinti lietuvių padėtį pasaulio politiniam elitui – ypač tuo metu, kai kūrėsi po Pirmojo pasaulinio karo tautinės valstybės. Šį darbą dirbo lietuvių informacijos biurai Šveicarijoje, Prancūzijoje, lietuvių organizacijos Amerikoje. O Italijoje, pasinaudamas kitų finansine parama, iš visų jėgų dirbo Prapuolenis: „Priedant atsakantįjį paliūdidimą, kad ašen esmi gavęs iš Jūsų Malonybės 3000 frankų (3750 lyrų) mano išlaidoms, padarytomis platinimui Lietuvos vardo ir reikalų Romos laikraštyje, kartu su žiniomis [...] jog nuo 1 sausio iki 9 gruodžio tekančiųjų 1919 m. esmi išspausdinęs 208–iuose numeriuose įvairių Romos laikraščių 378 straipsnius – straipsnelius su įvairiomis žiniomis apie lietuvius, Lietuvą ir josios reikalus.“

Grįžtant prie Prapuolenio pamąstymų apie būtinas Katalikų bažnyčios reformas, norėtusi pateikti dar vieną citatą, kurioje apibendrinamos anksčiau kartotos mintys ir taip pat pateikta ne kartą „Užrašuose“ išsakyta nuomonė dėl celibato. Prapuolenis tokias mintis pateikia po pokalbio su šiems dalykams taip pat pritariančiu sentikių kunigu Veriginu: „Anot manęs, nesiskiriant nuo popiežiaus, mums reikia būtinai atsisakyti lotynizacijos, todėl: 1. Išversti į lietuvių kalbą grekų liturgiją ir įvesti Lietuvos bažnyčion, tuo mūsų vyskupai dar keliems amžiams sulaukys lietuvius prie krikščionybės; 2. Seminarijoje įvesti lietuvių kalbą, kaip išguldymą, kaip kad Italijoje. 3. Kas link celibato, tai tas dar tolimos ateities klausimas. Mano dėta, kad šitąjį dalyką palikti norui kunigų.

Apskritai gi ėmus labai ir labai Lietuvai būtų naudinga turėti vedusius kunigus. Lietuvių nedaug, po karo bus dar mažiau. Kiek gi gerų tikrai katalikiškų šeimynų sutvertų vedusieji kunigai, kiek jie duotų inteligentų darbui tėvynės dirvonuose.“ Už kunigų vedybą jis pasisako ir kitame kontekste: kalbėdamas apie kai kuriuos jam pažįstamus kunigus ir net vyskopus, piktinasi, kad jie turi slaptas meilutes, nesantuokinius vaikus ir tokiu elgesiu žemina kunigo autoritetą. Jo nuomone, jei katalikų kunigams nebūtų privalomas celibatas, nebūtų ir jo laužymo. Pateikia pavyzdžių iš Šventojo Rašto, kad didieji pranašai buvo vedę ir tai jiems netrukdė artiškai bendrauti su Dievu.

Sulaukęs 60 metų, Prapuolenis pasvarstydavo ir apie tai, kad artėja laikas „į amžinąją tėvynę grįžti“. Tada rūpinosi dėl savo nebaigtų darbų, nepanaudotos surinktos archyvinės medžiagos. Troško atlikęs pareigas Romoje kuo greičiau grįžti į Lietuvą: „[...] likusias savo amžiaus spėkas noriu pašvęsti nelaimingajai tėvynei.“ 1920 m. labai taikliai Prapuolenio nuopelnus aprašė jau būdamas Amerikoje P. Bučys, kuris turėjo progos bendrauti su neoficialiu lietuvių atstovu, kai buvo atvykęs į Romą, jį gerai pažinti ir pasinaudoti jo suteikta visokeriopa pagalba (straipsnis buvo paskelbtas „Darbininke“ ir pavadintas „Ant Tibro krantų“): „Idėjos vardu, ilgam atsižadėjęs tėviškės dangaus mėlynės, nepakenčiamose veik sąlygose, šmeižiamas ir persekiojamas lenkų ir net, deja, savųjų, jau su šešetu kryželių ant pečių, verkiąs it vaikas, kuomet primeni dabartinį mūsų tėvynės stovį, vargo šešerius metus, kūrendamas šventą Ramuvos ugnį vaidila – Prapuolenis.“

Pagal knygą

Prapuolenis K. Romos užrašai. Sud., įvadas R. Misiūnas. Vilnius: Bonus Animus, 2009. 272 p.

**Gerbiami Irena ir Jeronimai
Šalčiūnai!**

Šiandienos pasaulyje maža žmonių, kuriems visuomenės, tautos interesas svarbesnis už asmeninę gerovę. Tačiau kaip džiugu, kad tokių žmonių esama! Tai Jūs kiekvieną kartą sutapdami iš savo nedidelių pensijų atidedat lėšų, kad galėtumėt paremti Lenkijos lietuvius. „Aušros“ leidinys irgi pastoviai susilaukia Jūsų paramos. Neseniai gavome auką mūsų redakcijos poreikiams. Už tai nuoširdžiai Jums ačiū! Ir dėkui už redakcijai siunčiamą Jūsų kūrybą. Linkime sveikatos ir stiprybės! Ir kad kuo greičiau pasitrauktų šiemet mus ir visą pasaulį užklupusi neganda.

„Aušros“ redakcija

Auksinės vestuvės!

*Ši laimė aplanko tik tuos,
kur gyvenime buvo kartu.*

Prieš penkiasdešimt metų,
per Jurgines aukso žiedus
sumainė **Romutė ir Algirdas
Makauskai** iš Pristavonių.

Mielieji,

Jūs pasitinkate auksinį jubiliejų.
Drauge su Jumis džiaugiamės šia
gražia sukaktimi ir linkime, kad
likimas nešykštėtų laimės valan-
dėlių, lydėtų artimųjų meilė, tar-
pusavio supratimas, o gyvenimo
kelias būtų dar ilgas ir šviesus.

Garbingo jubiliejaus proga
su meile

*Krikšto dukra Aldutė su šeima ir
brolis Vitas su šeima*

PARDUODAME

**SODO SKALDĄ IR
AKMENIS IŠ VISO PASAULIO,
AKMENS ŽIEVĘ,
SODO FIGŪRAS IR VAZONUS**

„Centrum Opalowe Zakrzewscy s.c.“
16-400 Suvalkai, Seinų g. 60
tel. 502 384 522 arba 664 906 604

*Auksinės vestuvės – reta dovana
Gyvenimo ilgo kely,
Kai vėlei nušvinta jaunystės diena,
Jaunuojų, jaunąja esi.*

*Vaikai užauginti. Ir dar daug daugiau –
Pulkas anūkų prie jų.
Kada jie užaugo? Sakai – nemačiau,
Tiek buvo darbelių, darbų.*

*Tai dėkui Aukščiausiam, Viešpačiui dėkui,
Kad buvo keliauta greta,
Kai darganos skalbė, šiaurys piktas plėšė,
Kai žiedlapius barstė vyšnia.*

*Auksinės vestuvės – reta dovana,
Taip gera ja džiaugtis, dalintis.
Vieniems vėl sugrįžti, kur kelio pradžia,
Kitiems – iš jų meilės mokintis.*

1970 metų balandžio 26 dieną **Algirdas Makauskas** iš Kampuočių
vedė **Romutę Balytaitę** iš Pristavonių.

Auksinių vestuvių proga Jus sveikina

Dukros ir žentai, gausus būrys anūkų

Lietuvos žiniasklaida

2020 04 06–04 25

Koronavirusas. COVID-19. Šie žodžiai ir toliau dažniausiai tariaimi ir rašomi viso pasaulio, taigi ir Lietuvos, žiniasklaidoje. Kasdien laikraščių, portalų puslapiuose, televizijos ir radijo laidose svarbiausia informacija – apie tai, kiek užfiksuota naujų susirgimų, kiek mirė, kiek pasveiko, kiek nubausta už karantino taisyklių pažeidimus.

Tiesa, pastarosiomis dienomis Vyriausybė ėmė švelninti itin griežtas nuo kovo 16 d. paskelbto karantino sąlygas, o ekonomistai, finansininkai, verslo atstovai vis dažniau kalba apie tai, kokių nuostolių patirta per mėnesį karantino, svarstoma, kaip keisis gyvenimas pasibaigus epidemijai.

Vyriausybė pratęsė karantiną iki gegužės 11 d., tačiau griežtai laikantis taisyklių jau pradeda dirbti lauko kavinės, kirpyklos, visos parduotuvės, bibliotekos, atidaromi maldos namai.

Premjeras Saulius Skvernelis, kalbėdamasis su žurnalistais, sakė, kad dar gegužės mėnesį bus svarstoma apie vaikų darželių darbo atnaujinimą, tačiau tikriausiai bus reikalinga tam tikra diferenciacija: į ugdymo įstaigas gali būti priimami ne visi vaikai, taip pat negalėtų dirbti rizikos grupei priklausantys darbuotojai.

„Tai jau yra trečias etapas, laukiame medikų, ekspertų grupės prie Vyriausybės rekomendacijų ir priimsime sprendimus“, – teigė premjeras.

„Pagal mūsų turimus duomenis, kas penktas darželio darbuotojas patenka į rizikos grupę, vadinasi, net ir atlaisvinus tam tikrą veiklą, dalis personalo negalės būti, lygiai taip pat bus stengiamasi reglamentuoti ribojimą patekimo vaikų, kurie galbūt gyvena su rizikos grupės asmenimis, kad sumažintume tas rizikas“, – kalbėjo S. Skvernelis.

Verslas džiaugiasi suteikta galimybe vėl dirbti. Tiesa, abejojama, ar klientai ir pirkėjai tuoj pat puls į kavines, kirpyklas ir parduotuves. Vis dėlto yra nemažai abejojančių, ar su palengvinimais nepaskubėta, ar po kiek laiko nereikės dar griežtesnio karantino.

„Swedbank“ žiniasklaidoje paskelbė savo tyrimo, kurio metu analizuota dviejų pirmųjų karantino savaitių banko klientų mokėjimo kortelių duomenys, rezultatus. Jie, ko gero, ne labai ir nustebino: mokėjimų apimtys Lietuvoje krito beveik trečdaliu. „Lyginant pirmąsias dvi karantino savaites su tuo pačiu laikotarpiu prieš metus, pastebėta, kad labiausiai mokėjimų kortelėmis apimtys krito apgyvendinimo veiklos (-80 proc.) bei aprangos ir avalynės (-78 proc.) sektoriuose. Kadangi žmonės lieka namuose, mokėjimų apimčių kortelėmis mažėjimą taip pat itin pajuto transporto (-61 proc.) bei kavininių ir restoranų (-58 proc.) veiklos sektoriai“, – rezultatus komentavo „Swedbank“ ekonomistė Greta Ilekutė.

Anot jos, griežtos karantino priemonės keičia ne tik gyventojų apsipirkimo ypatumus, bet ir kasdienę elgseną. Naujausi „Google“ duomenys rodo, kad Lietuvoje prekybos ir laisvalaikio vietų lankymas krito 72 proc., maisto prekių parduotuvių bei vaistinių – 38 proc., parkų – 28 proc., susisiekimo stočių – 63 proc., o darbo vietų – 33 proc. Tokią informaciją skelbė portalas lrytas.lt.

Nors Vyriausybės suvaržymų atlaisvinimas mažmeninei prekybai ir paslaugų verslui yra žingsnis teigiama kryptimi, pasak naujienu agentūros BNS, gyventojų nerimas dėl ateities šiemet neleis atsigausti prekybai. „Tai tikrai sumažins spaudimą smulkiems ir vidutiniams regionų verslininkams,

kurie skirtingai nei stambus verslas neturi galimybių, pavyzdžiui, pereiti prie internetinės prekybos. Manau, kad šis žingsnis galėjo būti žengtas gerokai anksčiau arba didžiosios dalies tokių įmonių veikla galėjo būti iš viso neribojama“, – BNS teigė „Luminor“ banko ekonomistas Žygimantas Mauricas. Tačiau, anot jo, didelės įtakos ekonominei padėčiai šis sprendimas neturės, nes nuosmukį patiria ir griežtų karantino priemonių netaikančios šalys – pavyzdžiui, Švedija ar dalis JAV valstijų.“

O finansų analitikas Marius Dubnikovas sakė: „Didelis iššūkis verslui taps paklausos mažėjimas, kurį nulems tiek vartotojų atsargumas viruso akivaizdoje, tiek taupumas. Tad nors verslas stengsis atnaujinti veiklą kuo greičiau, vartotojo ir paslaugos teikėjo grandinės atkurti taip greitai nepavyks.“

Nes reikia suprasti, kad žmonės, nepaisant to, ką jiems sakys televizorius, saugosis dviejų dalykų. Viena, tikrai yra baimė dėl vis egzistuojančios rizikos apsikrėsti virusu. Bet dar didesnė baimė, manau, matant prastovas, matant po tūkstantį atleidžiamų žmonių per dieną, – baimė dėl asmeninių finansų bus didesnė ir tikrai nebūtinų paslaugų, tos, kurios nereikalingos pragyvenimui, bus atsisakyta. Šita vasara paslaugų sektoriui Lietuvoje bus tikrai prasta.“

Tuo metu portalas delfi.lt paskelbė analizės, kurią atliko personalo atrankos įmonė „CV-Online“, rezultatus. Buvo žiūrима, kaip kovo mėnesį keitėsi darbo skelbimų skaičius. „Anot „CV-Online“ marketingo vadovės Ritos Karavaitienės, iš surinktų duomenų galima teigti, kad karantino metu ir dėl jo įtakos mažėjo darbo pasiūlymų tose srityse, kurių veikla neįmanoma šiuo laikotarpiu – turizmas,

viešbučiai, dalis prekybos. Pasak jos, rinkodaros ir viešųjų ryšių specialistai šiuo metu yra antraplaniai darbuotojai, todėl jų lengviau atsisakoma.

Nekuriantys apčiuopiamos vertės/produkto, nesprenžiantys realaus ir būtinojo poreikio turi didesnę tikimybę prarasti darbą. Bus taupoma atsisakant tų darbuotojų, kurie nebuvo būtini. Įmonėje likusiems gali daugėti vienam darbuotojui priskiriamų funkcijų kiekis“, – prognozuoja R. Karavaitienė.

<...> Pasak Užimtumo tarnybos pateiktų duomenų, 2020 m. kovo mėnesį registruota 23,3 tūkst. darbo neturinčių asmenų – tai 4 tūkst. (20,8 proc.) daugiau, lyginant su 2019 m. kovo mėnesiu. Šiuo metu registruota 169,4 tūkst. darbo neturinčių asmenų. Beveik kas ketvirtas karantino laikotarpiu įregistruotas darbo neturintis asmuo dirbo prekybos sektoriuje“, – rašoma pateiktose duomenyse.“

COVID-19 Lietuvoje privertė daugumą įstaigų staiga pakeisti darbo būdus ir metodus: kas tik gali, naudodami šiuolaikines technologijas, pradėjo dirbti nuotoliniu būdu. Be abejo, daugumai darbuotojų nepaisant to, kad, atrodo, kompiuterinių įgūdžių užtenka, tai buvo nelengva, nes reikėjo išmokti dirbti su naujomis programomis. O švietimo sistemoje to turėjo išmokti ne tik nemažai pedagogų, bet ir visi mokiniai, net pradinukai.

Tiesa, mokytojai, o ir nemažai mokinių sako, kad naujoves išbandyti verta, tačiau tai tikrai neatstoja tradicinės pamokos. Kai kurių žmonių nuomone, koronavirusas pastūmėjo šalį į priekį – privertė Lietuvą pagaliau „ateiti“ į XXI amžių.

Verslo portalas vz.lt išspausdino diskusinį straipsnį „Masinis darbo iš namų eksperimentas: nauja norma net po karantino?“. Jame kuriančios naujausias dirbtinio intelekto technologijomis grįstus sprendimus įmonės „Satalia Lithuania“ vadovas Domas Janickas rašė: „Nors šis atvejis yra netikėtas ir priverstinis, kartu jis

taps masiniu eksperimentu, leisiančiu įmonių vadovams ar akcininkams įvertinti nuotolinio darbo privalumus ir trūkumus bei, tikėtina, gerokai lėčiau žiūrėti į tokį darbo organizavimą net karantinui pasibaigus. <...> Nuotolinis darbas turi daugiau privalumų nei trūkumų, todėl esu tikras, kad pasibaigus karantinui, tai taps daug labiau paplitusia praktika.

<...> Darbuotojai vis labiau vertina lankstumą, galimybę sėkmingai derinti profesinį ir asmeninį gyvenimus ir sąlygas patiems pasirinkti, kaip paskirstyti darbo krūvį skirtingomis savaitės dienomis, todėl lankstesnes darbo sąlygas siūlantys darbdaviai visada turės konkurencinį pranašumą prieš konkurentus.

Nuotolinis darbas vis tiek yra pirmausia darbas. Ir jei šiomis dienomis dėl karantino bei netikėtumo faktoriaus ši padėtis daliai darbuotojų atrodo neįprasta ar kelianti įvairių minčių bei reikalaujanti apsibrasti, tai netrukus visi vėl grįšime prie elementaraus supratimo, kad reikia pasiekti užsibrėžtų tikslų ir rezultatų. Nuotoliniu būdu dirbantys darbuotojai ilguoju periodu dirba lygiai taip pat gerai ir efektyviai, kaip kolegos biure. Žinoma, dirbant iš namų, gali skirtis produktyviojo darbo laikotarpiai, gali atsirasti „langų“, kiek didesnė įvairių netikėtumų galimybė, tačiau bendras rezultatas, mūsų vertinimu, yra niekuo nesiskiriantis nei dirbant biure.

Daugelis mūsų iš savo komforto zonos išlipo ne savo noru. Tačiau

neabejoju, kad ta naujoji realybė daugeliui pasirodys daug patrauklesnė, nei iki šiol atrodė.“

Ir pabaigoje – šiek tiek su sustojusiu gyvenimu pasaulyje ir Lietuvoje susijęs, bet šviesesnis momentas. Tai portalas.lt straipsnis apie daugelio europiečių, tarp jų ir lenkų, pamėgtą Druskininkų kurortą. „Laukiant poilsiautojų grįžimo Druskininkuose verda darbas“, – rašė portalas. „Populiariausias Lietuvos kurortas Druskininkai net ir karantino metu aktyviai ruošiasi vasaros sezonui: vyksta išskirtinių objektų statybos, tvarkomi parkai ir fontanai, sodinami įspūdingi gėlynai, tiesiami nauji dviračių takai, iš pagrindų atnaujinama visa mažoji infrastruktūra: suoliukai, pavėsinės, tilteliai, skulptūros.

Šiuo metu atnaujinamas Turizmo ir verslo informacijos centras, esantis M. K. Čiurlionio gatvėje, kurorte įrengiami nauji inovatyvūs turizmo trasų ženklavimo infrastruktūros objektai, interaktyvūs informaciniai stendai. Tvarkoma ir atnaujinama nemaža dalis verslo objektų.

Vijūnėlės tvenkinio pakrantėje šiuo metu žydi apie 500 tūkst. narcizų – karantino metu pasigrožėti jais Druskininkų savivaldybė kviečia virtualiai, savo socialinio tinklo „Facebook“ paskyroje.

<...> Kiekvienais metais į šimtus renginių kviečiantys Druskininkai jau planuoja, kuo nustebins svečius ateityje.“

2020 m. balandžio 16 d. į amžinybę iškeliavo
A. A. ONA MALINAUSKIENĖ
iš Šlynakiemio.

Nuoširdžiai dėkojame kunigams, gydytojams, seselėms, giesmininkams, kaimynams, giminaičiams, pažįstamiems už maldas, geles, užuojautos žodžius, aukas, skirtą dėmesį ir laiką.

Dėkingos dukros ir sūnus su šeimomis